

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

AXIOLOGICKÁ DIMENZIA NÁBOŽENSTIEV

Diplomová práca

Študijný program: 6131800 Etika

Školiace pracovisko: Katedra etiky a morálnej filozofie

Študijný odbor: 2.1.5 Etika

Školiteľ: PhDr. Orbanová Eva, PhD.

TRNAVA 2016

Bc. Milada Bučková

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
Filozofická fakulta
ZADANIE ZÁVEREČNEJ DIPLOMOVEJ PRÁCE

Meno, priezvisko a tituly študenta:	Milada Bučková Bc.
Kód študenta:	S1311032321
Študijný program:	6131800 Etika
Typ záverečnej práce:	Diplomová práca
Názov práce:	Axiologická dimenzia náboženstiev
	Axiological Dimension of Religions
Meno, priezvisko a tituly konzultanta:	-
Meno, priezvisko a tituly vedúceho práce:	PhDr. Eva Orbanová, PhD.
Školiace pracovisko:	Katedra etiky a morálnej filozofie
Meno, priezvisko a tituly vedúceho pracoviska:	prof. ThDr. Mgr. Helena Hrehová, PhD.
Anotácia záverečnej práce:	Hlavnou témou predkladanej práce je objasnenie hodnôt etických systémov vybraných náboženstiev. Práca tiež reflektuje hodnoty postmodernity a postmodernej religiozity.
Jazyk, v ktorom sa práca vypracuje:	slovenský
Dátum schválenia zadania:	17. 03. 2016

podpis vedúceho práce

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že som celú diplomovú prácu vypracovala samostatne s naštudovaním uvedenej odbornej literatúry a s pomocou vedúcej práce PhDr. Evy Orbanovej, PhD.

TRNAVA 2016

.....

Vlastnoručný podpis

POĎAKOVANIE

Moja veľká vďaka patrí mojej školiteľke, PhDr. Eve Orbanovej, PhD. za odbornú pomoc a cenné rady, ktoré mi napomohli pri tvorbe tejto práce.

Ďakujem

V Trnave

ABSTRAKT

Bc. BUČKOVÁ, Milada. Axiologická dimenzia náboženstiev. [Diplomová práca]. - Trnavská univerzita v Trnave. Filozofická fakulta, katedra etiky a morálnej filozofie. - Školiteľ: PhDr. Eva Orbanová, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister v študijnom odbore Etika. Trnava: FF TU v Trnave, 2016, 64 s.

Hlavným cieľom diplomovej práce je objasnenie hodnôt etických systémov vybraných náboženstiev. Práca ponúka objasnenie pojmu hodnota a jej významu pre človeka, náboženstvo a spoločnosť. Na základe analýzy významu hodnota sú v práci priblížené hodnoty etických systémov troch svetových monoteistických náboženstiev a to konkrétne, judaizmu, kresťanstva a islamu z dôvodu toho, že sa nás najviac dotýkajú a ovplyvňujú našu kultúru. Náboženstvo a hodnoty sú pre život človeka bytostne dôležité. Pomáhajú pri formovaní osobnosti jednotlivca a pomáhajú mu v realizovaní mravne čistého a spravodlivého života. V záverečnej kapitole sa práca zaoberá reflexiou postmodernej a moderných hodnôt. Postmoderná doba vytvorila nový hodnotový systém a spôsobila krízu tradičných hodnôt a kultúry. K postmoderne sa vzťahuje i postmoderná religiozita, ktorej hodnoty priblížime analýzou fenoménu hnutia New age, ktoré preniká do života ľudí globálne a veľmi rýchlo a nebadane mení myslenie a hodnotovú orientáciu človeka súčasnej spoločnosti, v ktorej vládne hodnotová a morálna kríza.

Kľúčové slová: axiológia, náboženstvo, religiozita, hodnota, judaizmus, kresťanstvo, islam, postmoderna, New age

ABSTRACT

Bc. BUČKOVÁ, Milada. Axiological Dimension of Religions. [Diploma Thesis]. – University of Trnava. Faculty of Art and Philosophy, Department of Ethics and Moral Philosophy. – Thesis Advisor: PhDr. Eva Orbanová, PhD. Degree: Master in Ethics. Trnava: FF TU in Trnava, 2016, 64 pp.

The main aim of the thesis is to shed light on the ethical systems of values of selected religions. The work offers an explanation of the concept of value and its importance for humans, religion, and society. Analyzing the concept of value, the work approximates the values of ethical system of three world monotheistic religions, i.e. Judaism, Christianity, and Islam as they influence and have impact on our culture. Religion and values are tremendously important to people. They help in shaping the personality of the individual and help them in living morally pure life and stay fair-minded. The final part of the thesis deals with the reflection of the post-modernism and modern values. Postmodern times have created a new system of values and resulted in a crisis of traditional values and culture. Post-modern religiosity is related to post-modernism as well. Its values are analyzed through phenomenon of New age which penetrates into the lives of people on global scale, and very quickly and imperceptibly changes thinking and value orientation of contemporary people living in society struggling with value and moral crisis.

Key words: axiology, religion, religiosity, value, Judaism, Christianity, Islam, Post-modernism, New Age

OBSAH

ÚVOD.....	8
METODOLÓGIA PRÁCE	10
1 HODNOTY A NÁBOŽENSTVO	12
1.1 Hodnota – náboženstvo ako kvalita funkcie	13
1.2 Náboženstvo ako sociálno – kultúrny fenomén.....	16
1.3 Religiozita človeka v intenciách axiológie	19
2 ETICKÉ HODNOTY VO SVETOVÝCH NÁBOŽENSTVÁCH	24
2.1 Hodnotovo – morálne piliere judaizmu	24
2.2 Etický systém kresťanstva	32
2.3 Eticko – axiologické princípy islamu	39
3 AXIOLOGICKÝ ROZMER POSTMODERNEJ RELIGIOZITY	47
3.1 Hodnotové aspekty postmoderny.....	47
3.2 Fenomén postmodernej religiozity a jej hodnotové parametre.....	50
3.2.1 Zábava v postmodernej religiozite.....	54
3.2.2 Alternatívna medicína.....	57
ZÁVER	59
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	61

ÚVOD

Diplomová práca s názvom *Axiologická dimenzia náboženstiev* má za cieľ objasniť potrebu tradičných kresťanských hodnôt pre formáciu súčasného človeka, ako aj spravodlivo fungujúcej spoločnosti. Hodnoty a religiozita sú onticky dôležitými fenoménmi pre človeka každej doby. Sú zároveň synonymom a predpokladom kvalitného a autentického života. Náboženstvo je s hodnotami úzko prepojené. V rámci tohto prepojenia človek prežíva svoju existenciu. Náboženstvo poskytuje človeku podporu, záštitu a nádej v rôznych ťažkých životných otázkach, pomáha mu a usmerňuje ho pri hľadaní zmyslu života nakoľko bez zmyslu života sa jednoducho nedá žiť. Plní tak dôležitú responzívnu funkciu.

Hlavnou témou predkladanej diplomovej práce je objasnenie významu hodnôt etických systémov jednotlivých vybraných náboženstiev. Vzhľadom na európsky kontext ako aj súčasnú situáciu sme vybrali tri monoteistické svetové náboženstvá, ktoré najvýraznejšie ovplyvnili duchovnú kultúru nášho kontinentu. Predstavíme hodnoty spojené s etickým systémom judaizmu, kresťanstva a islamu. Vybrané náboženstvá majú rôzne podoby etických, morálnych a právnych kódexov, s ktorými súvisia tiež rôzne hodnotové orientácie príslušných veriacich.

Každé náboženstvo pozostáva z troch základných pilierov a to konkrétne náboženská dogmatika - učenie, etický systém a náboženský zážitok – *sacrum*. Pre každé náboženstvo je typický iný etický systém, doktrína i zážitok, ale spoločnými znakmi sú určité princípy a prvky ako napríklad ochrana hodnoty života, ľudskej dôstojnosti, láska k blížnym. Avšak nepomerne viacej je toho, čo jednotlivé monoteistické náboženstvá rozdeľuje. Spomínané náboženstvá a ich učenie majú rozličné predstavy o pôvode človeka, dobre a zle, Bohu, pravde, smrti a absolútnom a transcendentnom cieľi človeka. Avšak z hľadiska religionistiky najväčšou a spoločnou hodnotou je fenomén najvyššieho božstva. Etické systémy, ktoré majú podobu noriem, príkazov a zákazov chránia ako aj v dobrom zmysle slova konzervujú hodnoty jednotlivých náboženstiev. Prostredníctvom náboženského zážitku človek hlbšie prežíva svoju vieru a tiež formuje náboženské cítenie a prežívanie. Pretože pomocou tohto zážitku človek vstupuje do osobného a bližšieho vzťahu s Bohom, božstvom.

V neposlednom rade sa budeme venovať i súčasnej postmodernej dobe v kontexte s aktuálnymi prejavmi v oblasti religiozity. Svoju pozornosť zameriame na hodnoty, ktoré postmoderna predkladá a akoby vnucuje, podsúva človeku. Prevažne ide o hodnoty

hedonisticko-materiálne orientované. Postmoderná doba je spojená s krízou tradičných a temporálne trvalých hodnôt a do popredia ako sme uviedli sa dostávajú a vyzdvihujú materiálne a časné hodnoty. Avšak môže niečo dočasné a nestále zabezpečiť trvalé a skutočné večné šťastie a blaho človeka? S touto situáciou poznačenou morálnym relativizmom a metafyzickým úpadkom bezprostredne súvisí postmoderná religiozita, pre ktorú je kríza hodnôt a spoločnosti životodarným zdrojom. Hodnoty a myslenie v oblasti postmodernej religiozity priblížime reflexiou typického a v súčasnosti stále aktuálneho postmoderného fenoménu - hnutia New age. Ide o religiozitu, ktorá sa šíri globálne a nezastaviteľne vo všetkých oblastiach spoločenského života a rafinovane ovplyvňuje a manipuluje myslenie, životný štýl človeka.

Táto téma, axiologicky zameraná je veľmi aktuálna vzhľadom na súčasný stav nielen v našej spoločnosti. Človeka atakuje nespočetné množstvo nebezpečenstiev. Na jednej strane postmoderná spoločnosť vytvorila a postupne etablovala nový axiologický systém, ktorý nahradil tradičné hodnoty. Dnes sme svedkami toho, že človeku, ktorý preferuje hedonisticko-materiálny rebríček hodnôt postmoderny hrozí v konečnom dôsledku morálny a existenciálny úpadok. Na strane druhej dnes čelíme hrozbe islamizácie Európy, stretu kresťanstva a islamu. Dvoch odlišných svetov a civilizácií, ktoré v rámci náboženstva popravde nevyznávajú toho istého Boha. Mimo toho každé z nich má iný etický systém, hodnoty, zvyky, mravy a spôsob života vôbec. S pribúdajúcim počtom migrantov, ktorý utekajú a unikajú z arabských krajín pred vojnou, ktorá ako sa zdá sa šíri globálne. Terčom teroristických útokov Islamského štátu sa priamo či nepriamo stal európsky kontinent. Európania sa cítia byť tak trvalo ohrození. Rovnako naša bezpečnosť, život, kultúra, hodnoty a civilizácia, integrita a identita. Dochádza k stretu dvoch rôznych civilizácií a kultúr a je otázne ako dlho dokáže európska kultúra a civilizácia odolávať tomuto neúnosnému vplyvu. Práve preto je mimoriadne dôležité poznať etické a vieroučné hodnoty jednotlivých náboženstiev a tak vidieť veci reálne a pravdivo.

METODOLÓGIA PRÁCE

Prvá kapitola diplomovej práce s názvom *Hodnoty a náboženstvo* má za cieľ objasniť význam hodnoty, náboženstva a ich vzájomné prepojenie. Zároveň objasňuje potrebu hodnôt pre formáciu a život jedinca a spoločnosti. Bližšie charakterizujeme základné piliere každého náboženstva, ktorými sú doktrína, etický systém a náboženský zážitok – sacrum.

Pri objasnení hodnoty, náboženstva, religiozity a ich vzájomného vzťahu a významu pre život človeka a spoločnosti budeme používať analytickú metódu. Pomocou interpretatívnej metódy priblížime náboženstvo ako sociálno – kultúrny fenomén.

Cieľom druhej kapitoly diplomovej práce s názvom *Etické hodnoty vo svetových náboženstvách* je objasniť význam hodnôt etických systémov vybraných náboženstiev. Budeme používať opisnú metódu pri vysvetľovaní hodnôt vybraných náboženstiev, ktorými sú judaizmus, kresťanstvo a islam. Ako ďalšiu budeme používať komparatívnu metódu, ktorou sa zameriame na jednotlivé hodnoty, ktoré sú vyznávané v judaizme, kresťanstve a islame.

Taktiež budeme používať historicko – kontextuálnu metódu pri priblížení doktrinálneho učenia a histórie dejín jednotlivých náboženstiev. Hermeneutickú metódu použijeme pri vysvetľovaní historických textov, prameňov viery jednotlivých náboženstiev – v judaizme – Tóra, v kresťanstve – Biblia, v islame – Korán.

Posledná kapitola diplomovej práce s názvom *Axiologický rozmer postmodernej religiozity* reflektuje hodnoty postmodernity a postmodernej religiozity. Pri objasnení pojmu postmoderna a priblížení prevládajúcich postmoderných hodnôt budeme používať hermeneutickú metódu.

Postmodernú religiozitu a jej hodnotové parametre priblížime analýzou fenoménu hnutia *New age*, ktorý reprezentuje postmodernú religiozitu. Pomocou analyticko – interpretatívnej metódy sme vytýčili hlavné body duchovnosti a princípy hnutia, vek Vodnára, ktorý je spojený s nástupom mieru, pokoja a harmónie, ezoteriku hnutia, zábavu až po podoby pretavenia Vodnárskych princípov do oblasti zdravia v podobe alternatívnej medicíny. Tento fenomén sa šíri na globálnej úrovni nezastaviteľným spôsobom a preniká do všetkých sfér spoločenského života. Predstavuje hrozbu pre človeka ako aj pre spoločnosť.

V rámci uvedenej reflexie budeme používať i kontextuálnu metódu, ktorou priblížime súčasnú situáciu v postmodernej spoločnosti, prevládajúce súčasné hodnoty ako

aj dnešnú hrozbu islamizácie Európy. Vzhľadom k tomu použijeme i introspektívnu metódu, ktorou ponúkneme vlastný pohľad na dané problémy a otázky.

V diplomovej práci budeme používať viacero metód a budeme čerpať i z uvedenej literatúry. Prevládajúcou metódou bude analyticko – interpretatívna metóda, ktorú využijeme pri plnení hlavného cieľa práce čiže pri objasnení hodnôt etických systémov jednotlivých náboženstiev a taktiež reflexii postmodernity a postmodernej religiozity.

1 HODNOTY A NÁBOŽENSTVO

Život človeka je bezprostredne spojený s hodnotami. Hodnoty tvoria život človeka. Vďaka hodnotám človek prežíva svoj život zmysluplnejšie a taktiež podriaďuje svoje prežívanie hodnotám, ktoré sú pre neho dôležité. „*Hodnota je zmysel každej existencie, ktorú si bez tohto zmyslu nemožno predstaviť.*“¹

Hodnoty ako koncept výsostne ľudský sú predpokladom existencie ale i esenciou každého ľudského života. Hodnoty sú ontickým fenoménom, ku ktorému sa človek existenčne viaže a upriamuje naň pozornosť. Žijeme preto aby sme hodnotili, ale zároveň žijeme preto, alebo vďaka tomu, že hodnotíme. Vďaka hodnotám je ľudský život nielen zmysluplný, ale i možný.²

Človek priraduje hodnotám zmysel a taktiež zmysel ukazuje na hodnoty. Zmysel života je pre človeka bytostne dôležitý. Pre každého jedného z nás môže byť hodnotou a zmyslom niečo iné, odlišné. „*Tá istá vec totiž naozaj môže byť, a zvyčajne aj býva, pre každého človeka (a v každej situácii) inak užitočná a napriek všetkým svojim vlastnostiam nemusí byť užitočná vôbec, ak ju ľudia nevedia využívať.*“³

Teoretickou interpretáciou hodnoty sa zaoberá filozofia hodnôt t.j. filozofická axiológia, ktorá vznikla na prelome 19. a 20. storočia pričinením predstaviteľov novokantovstva, a to konkrétne Wilhelma Windelbanda (1848 – 1915) a Reinharda Rickerta (1863 – 1936). Obaja patrili do Bádenskej školy.⁴ Filozofická axiológia je disciplína zaoberajúca sa typicky všeľudským fenoménom hodnôt. Etymologicky vyplýva z gréckeho slova *axios*, ktoré značí pojednávanie o tom čo je vzácne, cenné a ojedinelé. Analogicky grécky termín *aksia* odkazuje na významové ekvivalenty ako sú hodnota, ale tiež teória hodnôt a hodnotenie. Do doby, kedy vznikla axiológia čiže do 19. storočia hovoríme o protoaxiológii. Ide o akúsi axiologickú propedeutiku. Svoj počiatok má v antickom myslení, konkrétne v ideách sofistov a Sokrata (469 – 399 BC), ktoré sa vzťahujú k antickému „obratu k subjektu“. Na základe, ktorého ústredná pozícia v prírodnom a spoločenskom dianí prináleží človeku. V oboch prípadoch sa dôležitým

¹ VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : EPOCHA, 1970. s. 98.

² Porov. ORBANOVÁ, E. *Svet človeka je svetom hodnôt*. In : ORBANOVÁ, E. - VADÍKOVÁ, K. M. - ČECHVALA, O. 2013. *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2013. s. 11 -12.

³ BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. 2. vyd. Nitra : FF UKF, 2007. s. 8.

⁴ Bádenská škola – označovaná aj ako heidelbergská alebo juhozápadná škola. Predstavovala transcendentálnu – axiologický rozmer novokantovstva.

nástrojom ľudského myslenia a konania sa stávajú hodnoty.⁵

V dejinách boli hodnoty interpretované rôznymi spôsobmi avšak vždy sa viazali k ľudskému životu. Ukazovali na cnosti, normy a kritériá, ktoré poskytovali ľuďom akýsi návod na lepší život. Každý človek vyznáva a preferuje určité hodnoty, ktoré sú pre neho bytostne dôležité. Avšak v súčasnosti vládne vo svete kríza hodnôt, ktorej dôsledkom je kríza spoločnosti, autority ako aj identity osoby ako takej. Človek akoby stratil cit a zmysel pre hodnoty.

1.1 HODNOTA – NÁBOŽENSTVO AKO KVALITA FUNKCIE

Náboženstvo a hodnoty boli už od pradávna spojené. Človek vo svojom živote preferuje určité hodnoty a v tomto smere realizuje svoj život a prežívanie. V oblasti viery vyznáva určité hodnoty, ktoré ho vedú vpred k dosiahnutiu životného cieľa, ktorý je nadpozemsky situovaný, ale aj človek neveriaci uznáva isté hodnoty, ktoré vo svojom živote uskutočňuje. „*Náboženské hodnoty sú predurčené hrať podstatnú úlohu v duševnom živote jednotlivca a zaujať centrálnu miesto vo všetkých vzťahoch človeka k sebe, iným ľuďom a rôznym udalostiam vo svete.*“⁶ Človek môže hodnotiť všetko, čo existuje vďaka neho a prebieha v jeho živote.

Hodnotu vymedzíme pomocou definície M. Várossa, ktorý ju definuje takto: „...*hodnota je kvalita funkcie meraná (zistovaná) adekvátnou normou.*“⁷ Táto funkcionálna kvalita je hodnote pripisovaná človekom. Vďaka norme je hodnota zrozumiteľná.

Hodnota je jav realizovaný a norma je jav postulatívny. Keď hovoríme, že tento človek je dobrý, ide o hodnotu ale ak hovorím o dobre ide o normu. Ich vzťah môžeme definovať takto: ak niečo hodnotím, hodnotím to vzhľadom na určitú normu. Každá hodnota je hodnotou z hľadiska nejakej normy. Každá jednotlivá hodnota zodpovedá špeciálnej norme. Normy sú hodnotám geneticky a funkčne nadradené. Norma je buď východiskom hodnotenia alebo jeho cieľom.⁸ „*Keďže norma je vždy „naším zmyslom“ pre hodnoty, považujeme za jej najvlastnejšie poslanie byť mierou hodnoty, určovať jej*

⁵ Porov. ORBANOVÁ, E. - VADÍKOVÁ, K. M. - ČECHVALA, O. 2013. *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU TRNAVA, 2013. s. 7 -9.

⁶ STRÍŽENEC, M. 1996. *Psychológia náboženstva*. Bratislava : Veda, 1996. s. 64.

⁷ VÁROSS, M. 1969, *Estetika, umenie a človek*. Bratislava : Tatran, 1969. s. 224.

⁸ Porov. VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : Epona, 1970. s. 289 – 291.

polaritu, kvalitu funkcie, ktorá ju podmieňuje, a napokon aj jej druhovú identitu.“⁹ Normy a hodnoty, ktoré skúma axiológia sú tiež objektom skúmania etiky a tvoria jadro etických systémov.

Etické systémy majú svoj základ v etických normách. Delíme ich na absolútne, ktoré sa nemenia a sú zjavené, ako napríklad absolútna platnosť Desatora. Ďalej sú to prirodzené normy, ktoré človek cíti vo svojom svedomí ako správne. A posledné sú pozitívne normy, ktoré sú výtvorom ľudskej mysle a podliehajú zmenám, napríklad etické požiadavky kultúrnosti. Zákony a normy rovnako poukazujú na hodnoty absolútne – večné ako napríklad Nezabiješ ! A tiež na hodnoty relatívne – časné, ktoré ako isté povinnosti so všeobecným charakterom usmerňujú medziľudské vzťahy. Etické systémy so svojimi normami majú za cieľ chrániť hodnotu osoby ako individua a spoločnosti, v ktorej sa človek vyvíja.¹⁰ Hodnoty slúžia človeku na uspokojovanie jeho potrieb a tiež chránia jeho život a život celej spoločnosti. Viaceré potreby môže vyplniť jedna a tá istá hodnota. Človek poznáva a hodnotí svet okolo seba, predmety, objekty avšak aj samého seba.

Hodnota je výrazom, produktom vzťahu medzi subjektom a objektom. Predmetom hodnotenia je hocičo k čomu si človek vedome či nevedome vytvára vzťah. Čo zahŕňa i vzťah k sebe samému. „... podmienkou konštatovania každej kvality je vzťah subjekt – objekt.“¹¹ Práve vzťah (lat. *relatio*), relačnosť, je základom hodnotiacej činnosti človeka.¹²

Hodnotenie je pre človeka úplne prirodzeným javom, človek si ani neuvedomuje, že hodnotí. „... hodnotenie je predovšetkým sociálna funkcia, pomocou ktorej sa jednotlivec v spoločnosti presadzuje a uplatňuje.“¹³ Hodnoty a hodnotenie sú každodennou súčasťou nášho života. Človek žije vo svete plnom hodnôt. Hodnotenia je schopná iba ľudská bytosť. Človek realizuje hodnotenie iba vo vzťahu, a to buď vo vzťahu k sebe samému alebo k svetu.

Ľudia sa o hodnoty zaujímajú nie iba ako o predmety svojich potrieb, no majú aj rozličné hodnotové očakávania, akési predstavy, ktoré sú závislé od skúsenosti, ktorú už nadobudli, ale ktoré túto skúsenosť aj presiahli, teda sú relatívne samostatné - či už v nezáväzných predstavách alebo v podobe reálnych cieľov. Azda najreprezentatívnejšie

⁹ BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. 2. vyd. Nitra : FF UKF, 2007. s. 89.

¹⁰ Porov. HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov*. Bratislava : Charis, 1998. s. 21.

¹¹ VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : Epona, 1970. s. 229.

¹² Porov. ORBANOVÁ, E. *Teória hodnôt*. IN : ORBANOVÁ, E. - VADÍKOVÁ K. M. - ČEHVALA, O. 2013. *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2013. s. 45-46.

¹³ VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : Epona, 1970. s. 107.

vypovedáme o našich hodnotových očakávaniach ideálmi.¹⁴

Každý človek má svoje hodnoty a ideály na základe, ktorých si vytvára svoju hodnotovú orientáciu. V rámci tejto hodnotovej orientácie sa snaží realizovať svoj život. Hodnoty môžu byť napríklad kladné a záporné, mravné, estetické, právne, etické, biologické a náboženské. Veriaci človek má ideál všemohúceho Boha a k tomuto ideálu sa snaží pripodobňovať svoj život, svoje konanie a skutky. Každý človek si vytvára vlastný rebríček hodnôt a ideálov. Hodnota náboženstvo ako kvalita funkcia ovplyvňuje formáciu človeka.

Vznik ideálu je v hodnotiacom procese. K ideálom môžeme buď smerovať a hľadať ich, alebo ich prijať a pod ich vplyvom sa preorientovať. Oboznámenie sa s nejakou osobnosťou môže byť prospešné a zmeniť vlastný postoj. Ideály sú autogenetické normy, ktoré sú buď odpozorované alebo skonštruované dokonalosti, ktoré si osobnosť vytvára alebo vyberá a je s nimi emocionálne a intelektuálne spätá. Ideál je živý, príťažlivý, často fascinujúci fenomén. Zároveň sa dá o ňom povedať, že je iracionálny výtvor.¹⁵ „Človeka je možné charakterizovať ako intencionálnu bytosť, ktorá si vytvára plán svojho života a konania, pretože veľká časť tohto konania je zámernou činnosťou. Intencia (zámer, úmysel) je jeho mentálnou príčinou.“¹⁶

Vedomie človeka je zamerané na hodnotenie a tvorbu hodnôt prostredníctvom, čoho si vytvára vlastnú identitu a tým aj vlastný spôsob života. Náboženstvo je jedným z najviac rozšírených prejavov duchovnej činnosti ľudstva. Je výsostne ľudský koncept. Náboženstvo a jeho kvalita funkcie majú nenahraditeľné miesto ľudskom živote. „Náboženstvo má obvykle integračnú a usmerňujúcu funkciu v osobnosti veriaceho človeka.“¹⁷ Hodnotu náboženstva ako kvalitu funkcie rozpoznávame našimi zmyslami. Má nespočetne veľa funkcií ako napríklad kultúrotvornú, mravnotvornú, hodnototvornú, stabilizačnú. Poskytuje ľuďom zmysel života, pomáha veriacim zvládať ťažké životné situácie, utišuje úzkosť zo životných neistôt a strachu zo smrti, taktiež napomáha človeku nájsť individuálnu a sociálnu identitu a zabezpečuje mu dosiahnutie životnej vyrovnanosti a šťastia. Hodnota má ontický význam.

¹⁴ Porov. BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. 2. vyd. Nitra : FF UKF, 2007. s. 100.

¹⁵ Porov. VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : EPOCH, 1970. s. 265 -267.

¹⁶ BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. 2. vyd. Nitra : FF UKF, 2007. s. 129.

¹⁷ STRÍŽENEC, M. 1996. *Psychológia náboženstva*. Bratislava : Veda, 1996. s. 64.

1.2 NÁBOŽENSTVO AKO SOCIÁLNO – KULTÚRNY FENOMÉN

Náboženstvo je vzťah človeka k niečomu, čo vníma ako božské, úctyhodné. Každý človek môže považovať za posvätné niečo iné. V dejinách bolo náboženstvo zadefinované rôznymi spôsobmi, bolo uznávané, rešpektované a mnohokrát aj zavrhané.

Ľudské myslenie sa rôznymi pokusmi usilovalo vyjadriť to, čo sa skrýva pod pojmom náboženstvo. Komorovský vo svojom diele *Religionistika* zdôvodňuje etymologický význam. Pôvod má v latinskom slove *religie*, avšak výklad tohto slova bol rôzny. V antike Cicero používal výraz *religiosi* ako označenie tých, ktorí nad tým čo sa vzťahovalo k Bohu horlivo uvažovali. Inú etymológiu podal ranokresťanský spisovateľ 4. storočia Lactancius odvodzoval *religio* od *religare* vo význame znovuzväzovať. Čiže *religio* je citový zväzok s absolútnom. Taktiež je významné zmieniť sa o názore Aurélieho Augustína, ktorý sa vyjadril, že *religio* pochádza zo slova *reeligere* čo značí znovu voliť, t. j. Boha, ktorý je zdrojom našej blaženosti, je cieľom všetkého túženia.¹⁸

Náboženstvo poskytuje ľuďom oporu od začiatku dejín. Ľudia hľadali oporu, niečo čomu alebo komu by mohli dôverovať, nájsť útechu v zložitých životných situáciách. Niečo alebo niekoho, koho by mohli porosiť o pomoc. Svedčia o tom historické pramene, ktoré dokumentujú náboženstvá od úsvitu dejín a to od najstarších foriem ako napríklad animizmus, totemizmus po dnešnú podobu najrozšírenejších náboženstiev ako sú monoteizmus, polyteizmus až po súčasné postmoderné hnutia ako napríklad New Age, ktorému sa neskôr budeme venovať podrobnejšie.

Hľadaním odpovede na otázku čo je náboženstvo vzniklo nespočetné množstvo definícií. Komorovský poskytuje niektoré zo známych definícií: *Náboženstvo je v myslení, cítení, túžbach a správaní sa prejavujúca viera v existenciu nadprirodzených, osobných alebo neosobných síl, ktoré sa usiluje získať, alebo ku ktorým sa usiluje povzniesť.* (Helmuth von Glasenapp). *Náboženstvo je viera v duchovné bytosti.* (E. B. Tylor). *Náboženstvo je skúsenosťou sacrum.* (Joachim Wach). *Náboženstvo je spojenie človeka s Bohom.* (Max Planck).¹⁹

Náboženstvo je socio- kultúrny fenomén odrážajúci sa v myslení a cítení ľudí, v kultúre, v spoločnosti. Človeka sprevádza náboženstvo od počiatku ľudských dejín. Človek a náboženstvo sú dve navzájom prepojené a neoddeliteľné reality. „*Náboženstvo je*

¹⁸ Porov. KOMOROVSKÝ, J. 1994. *Religionistika. Veda o náboženstvách sveta a jej pomocné disciplíny.* Bratislava : FF UK, 1994. s. 5-6.

¹⁹ Porov. Tamže. s. 7-8.

vzťah človeka k transcendentnej skutočnosti.“²⁰

Korene náboženstva siahajú do dávnej minulosti. Ľudia v ňom nachádzali odpovede na životné otázky. V minulosti bola pomerne veľká paralela medzi mytológiou a náboženstvom. „*Hoci mytológia nie je náboženstvom, predsa do oblasti náboženstva hlboko zasahuje*“.²¹

V rodovo – kmeňových spoločenstvách hrala mytológia veľmi dôležitú úlohu. Mýty zdôvodňovali ich systém sociálnych a etických noriem, určovali správanie členov spoločnosti. Obidva javy majú v raných vývojových etapách veľa spoločných znakov avšak je nesprávne ich stotožňovať. Mytológia sa vytráca z vedomia ľudí v procese poznávania, v procese fungovania spoločnosti a jej noriem. V náboženstve vždy dominuje kultová zložka, uctievanie bohov modlitbami, kým mytológia je obrazno – slovesný útvar zakladajúci sa na umení mýtotvorby. V dobe rozvoja písomníctva sa mýty beletrizujú nezávisle od náboženskej viery.²²

Náboženstvami sveta sa zaoberá vedná disciplína religionistika. Jej predmetom sú náboženské javy. Má atribút empirického nezaujatého štúdia náboženských javov. „*Religionistika je antropologická veda, to značí, že predmetom jej bádania je náboženstvo, ktorého subjektom je človek. Náboženstvo predstavuje antropologickú konštantu vlastnú celému ľudstvu. Preto musíme venovať náležitú pozornosť samotnému nositeľovi náboženstva, tým danostiam, ktoré ho uspôsobujú vytvárať náboženské hodnoty.*“²³

Helmuth von Glasenapp rozdeľuje náboženstvá sveta do dvoch skupín – tie, ktoré vznikli západne a tie, ktoré vznikli východne od pohoria Hindúkuš. Východné náboženstvá charakterizuje ako „náboženstvá večnej zákonitosti sveta“. Považujú svet za „*sub specie aeternitatis*,“ svet je večný, nemá nijaký prvopočiatok ani koniec, neustále sa obnovuje prostredníctvom zánikov a vznikov. Ovláda ho jedna imanentná zákonitosť, ktorá sama podmieňuje dianie vo svete. Západné náboženstvá označuje ako „historického Božieho zjavenia“ existenciu vesmíru a jeho obyvateľov robia závislou od pôsobenia osobného Boha, ktorý je od sveta oddelený a je mu nadradený, stvoril všetko z ničoho a všetko riadi autonómne s neohraničenou a absolútnou mocou podľa pevného plánu. Svet bol stvorený a raz dospeje do konca. Medzi stvorením a koncom sveta prebieha jediný krát

²⁰ ŠTAMPACH, I. O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 30.

²¹ KOMOROVSKÝ, J. 1994. *Religionistika. Veda o náboženstvách sveta a jej pomocné disciplíny*. Bratislava : FF UK, 1994. s. 22.

²² Porov. Tamže. s. 20 – 22.

²³ Tamže. s. 26.

neopakovateľný historický proces svetových dejín.²⁴

Antropológia pristupuje k náboženstvu ako ku stránke kultúry. V rannom období antropológia náboženstva skúmala ako sa náboženstvo a spoločenská štruktúra navzájom odzrkadľujú. Náboženské praktiky a predstavy sú dôležité lebo majú značný význam pre spôsoby, ktorými si organizujeme spoločenský život. Formujú naše pochopenie miesta vo svete a určujú v akom vzťahu sme s inými ľuďmi.²⁵

Človek počas svojho života vytvára sociálne vzťahy s inými ľuďmi. Náboženstvo nám pomáha pochopiť v prvom rade seba samého, iných a aj spoločnosť, v ktorej sa nachádzame a v rámci, ktorej je vymedzený náš životný priestor. Pomáha nám pochopiť aké je naše miesto vo svete a naše smerovanie v našom životnom príbehu. Každý z nás je iný, výnimočný a pre správne prežívanie vlastného života je veľmi dôležité, aby sme rozumeli sebe samému ale tiež, aby sme si rozumeli navzájom.

Náboženstvo malo v dejinách nemalý vplyv na vývoj ľudského rodu a spoločnosti a zároveň sa súbežne vyvíjali navzájom. Nepoznáme žiadnu kultúru, či už starú, primitívnu alebo rozvinutú, v ktorej by nebolo náboženstvo. Nie vždy spoločnosť vyznávala tie isté hodnoty a etické či mravné princípy ako náboženstvo, vlastne skoro málokedy. Tento náboženský, spoločenský a kultúrny vývin mal dosah aj na jednotlivca. Vplýval na vedomie jednotlivca, ktorého skúmaním sa zaoberá psychológia náboženstva.

Stríženec vo svojom diele *Súčasná psychológia náboženstva* vymedzuje náboženskú skúsenosť ako mnohoaspektový problém. Dá sa analyzovať jej priebeh, štruktúru, charakter, intenzitu, jej spojitosť s osobnosťou človeka. Avšak vzhľadom na zložitosť, neopakovateľnosť, ako aj obmedzenosť človeka nie je možné predložiť z individuálnych prípadov zovšeobecnené poznatky. V náboženstve značí proces bezprostredného získavania informácií o náboženskej skutočnosti, celok zážitkov jednotlivca, ktorý vyjadruje pevné spojenie človeka s Bohom.²⁶

Náboženská skúsenosť, zážitok je prvým osobným stretnutím, začiatkom vzťahu medzi človekom a posvätnom. Prostredníctvom tohto zážitku sa vytvára osobná viera každého človeka. Tento vzťah formuje základné hodnoty a priority človeka, to čo a ako vníma ako posvätné. Náboženskému zážitku ako hodnote sa budeme bližšie venovať v kapitole religiozita človeka v intenciách axiológie.

Niektorým vedcom však nestačila len prezentácia religióznych faktov. Podľa R.

²⁴ Porov. GLASENAPP, H. V. 2009. *Päť svetových náboženstiev*. Bratislava : Talentum, 2009. s. 5 -6.

²⁵ Porov. BOWIE, F. *Antropológia náboženstva*. In : PATRIDGE, CH. 2006. *Viere a vyznania. Nový sprievodca náboženstvami sveta*. Bratislava : Slovart, 2006. s. 19.

²⁶ Porov. STRÍŽENEC, M. 2001. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava : Iris, 2001. s. 85.

Otta je posvätno pociťované zvláštnym emočným odrazom vo vedomí človeka a to tak, že pohne ľudskú myseľ do určitého naladenia. Je to *mysterium tremendum* – tajomstvo úžasu, ktoré preniká myslou a harmonizuje dušu. Je to niečo plne pozitívne, nevyjadriteľné slovom ale možné prežiť iba v pocitoch.²⁷

Náboženstvo je akýmsi tajomstvom. Je postavené na viere človeka v niečo alebo niekoho, čo nie je prakticky viditeľné a empiricky dokázateľné. Človek zakúša posvätno len prostredníctvom vlastnej viery, presvedčenia a vlastného vzťahu k posvätnému. Tento vzťah je založený na úcte a pokore k niečomu, čo nás presahuje. Nech už človek vyznáva akúkoľvek vieru vždy je tento vzťah vyjadrením uznania a pocty k transcendentnej autorite.

1.3 RELIGIOZITA ČLOVEKA V INTENCIÁCH AXIOLÓGIE

Ako sme už povedali náboženstvo sprevádza človeka od prvopočiatku histórie ľudstva. Poskytuje ľuďom oporu, odpovede na najdôležitejšie životné otázky a tiež pomáha človeku pri utváraní svojej hodnotovej orientácie. Náboženstvo je všeobecne ľudským a špecificky ľudským fenoménom.

Náboženstvo vytvára pre človeka sakrálnu realitu *sui generis*, ktorá reprezentuje a prebúda jedinečný svet sakrálnych hodnôt. Axiologické náboženské univerzum prítomné v každom náboženskom systéme, umožňuje už dlhé stáročia človeku prekročiť prah a prax imanencie a pomyselne vstúpiť do roviny nadpozemskej, duchovnej a transcendentálnej. Z tejto náboženskej dichotómie pozemského a nadpozemského vyplýva požiadavka súladu a vzájomnosti imanentných a transcendentálnych hodnôt.²⁸

Každé náboženstvo má svoju hodnotovú pyramídu ukotvenú v nadpozemskej realite. Tieto hodnoty umožňujú človeku vstúpiť do aktívneho vzťahu s transcendentnom. Slúžia na prepojenie pozemského a nadpozemského sveta.

Ontologicky sú hodnoty z kresťanského hľadiska dvojaké – časné a večné. Motívy všedných činov sú v časných, relatívne platných hodnotách, ktoré buď tvoríme alebo objavujeme svojimi vitálnymi a duševnými hodnotiacimi aktmi. Hodnoty večné,

²⁷ Porov. OTTO, R. 1998. *Posvätno. Iracionalita v ideji božstvá a její poměr k racionalitě*. Praha : Vyšehrad, 1998. s. 26 – 27.

²⁸ Porov. ORBANOVÁ, E. *Hodnoty v spoločensko – vedných oblastiach*. In : ORBANOVÁ, E. - VADÍKOVÁ K. M. - ČEHVALA, O. 2013. *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2013. s. 90.

ontologicky dané sú lokalizované v transcendentne a vlastnené absolútnom. Nimi sa má riadiť naše konanie, lebo od ich uskutočňovania závisí spôsob posmrtného života.²⁹

Spôsob akým žijeme a hodnoty, ktoré vyznávame určujú naše smerovanie. Za pozemský život budeme raz buď odmenení alebo potrestaní. „*Aké hodnoty, také svedomie. Aké svedomie, také správanie. Aké správanie, také svedectvo.*“³⁰ Človeka určujú hodnoty, ktoré dodržiava a prakticky uskutočňuje. Svedomie dohliada a ukazuje na hodnoty. „*Človek cíti vo svojom svedomí, že ma žiť ako človek.*“³¹ Svedomie človeka hodnotí čo je morálne a čo nemorálne. Človek má vlastným príkladom realizovať hodnotný a zmysluplný život.

Religiozita – náboženskosť sa týka osobného a kladného vzťahu človeka k náboženstvu – Bohu. Tento vzťah obsahuje komplex javov, foriem myslenia, prežívania, správania a taktiež postoj k náboženskému obsahom, prejavujúci sa v individuálnom hodnotovom systéme. Vývin religiozity závisí od spoločensko – kultúrnych vplyvov a zrenia jednotlivca. Za dokonalý postoj môžeme považovať plné prijatie náboženského presvedčenia a praktikovanie obradov podľa viery. Náboženská viera sa dotýka kognitívneho aktu, ktorý je vyjadrením uznania existencie dokonalej nadprirodzenej bytosti – Boha, ako aj vzťahu úcty a dôvery k nej.³² Takmer každý človek má svoje vlastné vnútorné prežívanie náboženskosti. Viera je vyjadrením nášho vzťahu k Bohu, je uznaním dôvery, poslušnosti a pokory k nadprirodzenej absolútnej bytosti.

Každé náboženstvo je tvorené tromi základnými opornými piliermi. Ide o náboženské učenie – doktrína, etický systém jednotlivých náboženstiev a náboženská skúsenosť – *sacrum*. Tieto tri piliere tvoria základ pre každé náboženstvo.

Jednotlivé náboženstvá pozostávajú zo špecifických učení, s ktorými súvisí etický systém a náboženský zážitok daného náboženstva. Existuje niekoľko spoločných znakov náboženstiev ako napríklad etické zásady spojené s ochranou hodnoty života, majetku, čistoty a mravnosti človeka. Spoločné sú i niektoré doktrinálne témy - začiatok, koniec a cieľ sveta, poslanie človeka, zmysel pre mravnosť a morálku. Avšak oveľa viac je toho, v čom sa jednotlivé náboženstvá líšia. Predovšetkým sú to rôzne názory o dobre a zle, o pôvode človeka, o absolútne, odlišujú sa i v otázkach spojených s hodnotou pravdy, spravodlivosti a taktiež majú rozličné predstavy o smrti. Spoločným článkom je jedinec.³³

²⁹ Porov. VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : Epona, 1970. s. 21.

³⁰ HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov*. Bratislava : Charis, 1998. s. 26.

³¹ Tamže. s. 27.

³² Porov. STRÍŽENEC, M. 1996. *Psychológia náboženstva*. Bratislava : Veda, 1996. s. 21 – 24.

³³ Porov. GLASENAPP, H. V. 2009. *Päť svetových náboženstiev*. Bratislava : Talentum, 2009. s. 421 – 430.

Človek so svojou religiozitou, svojím prežívaním viery a vlastnými postojmi a hodnotami, ktoré sú mimoriadne dôležité pre každé náboženstvo, hoci v každom náboženstve sú dôležité rozličné hodnoty.

Hodnotou hodnôt je v každom náboženstve najvyššie božstvo. Toto božstvo môže byť buď transcendentálne ale tiež pozemsky (imanentne) situované. Táto hodnota patrí do doktrinálnej oblasti. Rozoberané sú pozitívne alebo negatívne vlastnosti, ontologická podstata božstva, jeho prejavy a vplyv na chod dejín a predstavy o spáse človeka, ktoré s božstvom súvisia. Osvedčenou prístupovou cestou k najvyššiemu božstvu a k pravde je viera, ktorá je automaticky zviazaná s celým radom ďalších hodnôt. Každý etický systém rieši otázku dobra a zla, t.j. pozitívnej a negatívnej hodnoty. Typicky negatívnou hodnotou je hriech. S touto hodnotou je spojený hodnotový kontrapunkt a to odpustenie, ktoré má v každom náboženstve typické zdroje a individuálne praktické realizovanie. Etický systém zviditeľňuje špecifickú hodnotovú dimenziu.³⁴

Etické systémy, ktorých základom sú etické normy a zákony slúžia predovšetkým pre dobro a ochranu človeka a spoločnosti. *„Etické teórie so svojimi zákonmi a normami existujú preto, lebo na zemi je všetko v dynamickom pohybe: od počiatku k završeniu. Každá spoločnosť závisí od chodu a od rešpektu istých univerzálnych zákonov, noriem a predpisov, ktoré regulujú medziludské vzťahy smerom k láske.“*³⁵ Etické normy sú dôležitým korelátom ľudského správania. *„... imperatívna podoba normy zabezpečuje zachovanie vo všeobecnosti žiaducich hodnôt, resp. ich svojou imperatívnosťou ochraňuje.“*³⁶ Významným príkladom toho, je v kresťanstve Dekalóg. Desatoro Božích prikázaní, ktoré obsahujú prikázania ochraňujúce vzťahy s Bohom, s blíznymi a so sebou samým. *„Etické alebo morálne normy majú svoj počiatok v bytí človeka. V tomto zmysle možno hovoriť o ich ontologickom charaktere. Ich hlavným cieľom je ochrana a pozdvihnutie človeka v zmysle jeho ľudskej hodnoty.“*³⁷ Normy sú vyjadrené imperatívmi, negatívnymi či pozitívnymi zákazmi ukazujúcimi na ochranu hodnôt ako napríklad hodnoty ľudského života ošetrenou príkazom Nezabiješ! Taktiež v náboženskej praxi na ochranu náboženského kultu, zachovávaní úcty voči božstvu a mnohých ďalších príkazoch, ktoré chránia i hodnotu osobu človeka v ohľade na absolútne.

Poslednou oblasťou je náboženská skúsenosť, ktorá je najčastejšie prezentovaná

³⁴ Porov. ORBANOVÁ, E. *Hodnoty v spoločensko – vedných oblastiach*. In : ORBANOVÁ, E. - VADÍKOVÁ K. M. - ČEHVALA, O. 2013, *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2013. s. 90 – 91.

³⁵ HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov*. Bratislava : Charis, 1998. s. 21.

³⁶ MIHÁLIKOVÁ, I. 2013, *Hodnoty ako východiská a ciele*. Nitra : FF UKF, 2013. s. 64.

³⁷ HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov*. Bratislava : Charis, 1998. s. 22.

ako náboženský zážitok. Má dôležitý význam a zmysel nielen pre subjektívnu vieru numinóznom obdareného jednotlivca, ale i pre existenciu samotného náboženstva ako sociálneho fenoménu. Hodnota náboženského zážitku (*sacrum*) je silou, ktorá pomáha udržiavať religiozitu. Vo veľa prípadoch bol nástrojom konverzie či hlbšieho preniknutia do náboženských právd.³⁸

Človeka niečo osloví, zaujme aj iba z rozprávania iných, ale oveľa silnejší dopad má na človeka vlastné prežitie počutého, vlastná skúsenosť. „*M. Eliade považuje sacrum za integrálnu zložku ľudského vedomia a skúsenosť so sacrum za neodmysliteľný prvok ľudskej existencie. R. Otto považuje sacrum za svojráznu skúsenosť, osobitný zážitok, racionálny i iracionálny stav, v ktorom človek nadväzuje komunikáciu s numinosum (t.j. nepoznanou silou, ktorá pôsobí na človeka, naplňuje ho strachom a súčasne priťahuje a zväzuje).*“³⁹ Náboženský zážitok je pre človeka veľmi významný a mimoriadne silný, je sebe vlastným prežívaním, je to zážitok vlastného stretnutia s posvätnom. Môže mať podobu napríklad dialógu s Bohom – modlitba alebo zážitok prostredníctvom náboženského kultu, symbolu, rituálu. Náboženský zážitok formuje osobnú a osobnostnú religiozitu každého z nás.

Človek taktiež prežíva svoju náboženskosť aj prostredníctvom symbolov. Celý svoj život prežívame vo svete symbolov. Každodenné úsmevy, potriasanie rúk, pozdravy to všetko iným signalizuje posolstvo o nás. Náboženské symboly dômyselným charakterom pomáhajú veriacim pochopiť vieru. Moc symbolov spočíva v ich schopnosti zjednotiť spoluveriacich, ponúka ústredný bod viery, uchováva a vyjadruje najvyššie životné hodnoty a vzťahy. Posvätná kniha muslimov a sikhov, posvätná krava hinduistov alebo tichý, sediaci Buddha – to všetko vzbudzuje vernosť miliónov veriacich. Symboly v náboženstvách slúžia ako aktivačné činitele, uchováva učenie a vyjadruje ho v konkrétnej podobe.⁴⁰

Svet človeka je svet symbolov. Prostredníctvom symbolov je svet pre človeka ľahšie komunikovateľný a zrozumiteľný. Každý deň sa bezprostredne stretávame s rozličnými symbolmi. Každé gesto, pohyb, mimika niečo vyjadruje. Symbol sa nedá vyjadriť slovami, pretože by stratil pôvodnú energiu, silu, ktorú symbolizuje. Príkladom môže byť napríklad bozk, ktorý je vyjadrením lásky a náklonnosti k človeku. Abstraktným

³⁸ Porov. ORBANOVÁ, E. *Hodnoty v spoločensko – vedných oblastiach*. In : ORBANOVÁ, E. - VADÍKOVÁ K. M. - ČEHVALA, O. 2013. *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2013. s. 92.

³⁹ STRÍŽENEC, M. 2001. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava : Iris, 2001. s. 41.

⁴⁰ Porov. DAVIES, D. *Mýty a symboly*. In : PATRIDGE, CH. 2006. *Viehy a vyznania. Nový sprievodca náboženstvami sveta*. Bratislava : Slovart, 2006. s. 20 – 21.

spôsobom vyjadruje tieto city bez vypovedania čo i len jediného slova. Symbol je nositeľom abstraktného významu. Hodnota symbolu je pripisovaná človekom. Jednotlivé symboly majú pre každého z nás inú hodnotu. O to silnejší význam a hodnotu majú náboženské symboly, ktoré sú nositeľmi hlbšieho významu a zmyslu. Symboly nám pomáhajú preniknúť do hlbšej sféry prežívania náboženského zážitku a viery ako takej.

2 ETICKÉ HODNOTY VO SVETOVÝCH NÁBOŽENSTVÁCH

Už v predchádzajúcej kapitole sme konštatovali, že každé náboženstvo pozostáva z troch základných pilierov, a to doktrín, náboženských zážitkov a etických systémov. Každé náboženstvo má svoj etický systém, ktorého súčasťou sú normy, pravidlá a prikázania, ktoré má veriaci človek rešpektovať a vo svojom živote vykonávať. Hodnoty a etické učenie jednotlivých náboženstiev sú rôzne. Vzhľadom na európsky kontext budeme reflektovať hodnoty etických systémov troch svetových monoteistických náboženstiev, ktoré sa nás najviac dotýkajú a aktuálne i ovplyvňujú našu kultúru a to konkrétne judaizmus, kresťanstvo a islam. Pre jednotlivé náboženstvá platia rôzne typy etických pravidiel a kódexov s čím úzko súvisí aj vyznávaný hodnotový systém každého náboženstva.

2.1 HODNOTOVO – MORÁLNE PILIERE JUDAIZMU

Judaizmus, kresťanstvo a islam patria medzi tri svetové monoteistické náboženstvá. Judaizmus patrí medzi najstaršie náboženstvo. Je nemisijné náboženstvo. Je to náboženstvo dejín, histórie. Zahŕňa veľa historických etáp, v ktorých sa rôzne pristupovalo k otázke Boha, človeka a sveta. Judaizmus je prísne monoteistické náboženstvo, zahŕňa vieru výhradne v jedného Boha. Symbolom judaizmu je šesťcípá hviezda, tzv. Dávidova hviezda. Židia vyznávajú Boha, ktorého označujú pojmom Jahve. „*Biblia hovorí o horiacom kry, z ktorého prehovorí Boh a Mojžišovi oznámi svoje meno – JHVH, eheje ašer echeje (som, ktorý som).*“⁴¹

Svätá kniha judaizmu je *Tóra*, v preklade zákon, učenie, návod, pokyn. Pozostáva z prvých piatich kníh starého zákona, grécky *Pentateuch* a nazývame ich aj ako päť kníh Mojžišových - *Genezis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronómium*. Hebrejský preklad: *Berešit, Šemot, Vajikra, Bamidbar a Dvarim*. Podľa židovských tradícií ich napísal najväčší židovský mysliteľ a moralista Mojžiš – *Moše*. Starý zákon obsahuje ďalších tridsaťštyri kníh plných vedomostí a poučenia – proroci a písma. Pre veriacich židov má len Starý zákon charakter nábožensky zaväzujúcich posvätných kníh.⁴² „*V židovstve je*

⁴¹ DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 8.

⁴² Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 8 – 9.

štúdium Tóry samo o sebe religióznou hodnotou a študent tvorí článok reťaze spájajúci židovský národ so zjavením na hore Sinaj. Poznanie Tóry je aj predpokladom naplnenia jej zákonov.⁴³ Pre Židov je Tóra zákonom, učením, súborom etických a mravných hodnôt, ktoré si ctia a dodržiavajú. „Prostredníctvom Tóry sa Izrael stal ľudom Božím. Tóra teda znamená kolektívne uskutočňovanie Božieho plánu vyvoleným národom. Tóra má v judaizme podobnú úlohu ako v kresťanstve Kristus.“⁴⁴ Je zdrojom učenia, obsahuje dejiny, históriu židovského etnika. „Pre Žida je minulosť jeho národa, a to aj tá najvzdialenejšia, niečo stále živé a prítomné. Je súčasťou obradov a modlitieb, obsahom jeho viery a základom jeho náboženskej identity.“⁴⁵

Medzi základné židovské dogmy patria články viery známe ako *maanim* – pevne verím. Autorstvo sa pripisuje stredovekému učencovi Maimonidesovi. Najnovšia verzia, ktorej autorom je rabi Rafael Hirsch pochádza z devätnásteho storočia a znie : jestvuje jeden Boh a ten sa zjavil ľudom. Vzťah medzi Bohom a človekom je bezprostredný. Svet je stvorený Bohom. Zmysel a cieľ stvorenia je dobro. Človek je sám za seba mravne zodpovedný a má slobodnú vôľu. Boh dáva zákony a vytvára mieru dobra a zla. Po príchode Mesiáša ožijú zosnulí v novej forme existencie, ktorej bytie je tajomstvo. Izrael má svoje poslanie, ktoré mu zveril Boh.⁴⁶ Je tu zachytená hlavná dogmatika židovskej viery a mravouky. „Hlavnou cnosťou Izraela je pamätať na dve podstatné veci (pripomínajúce kolektívnu i právnickú zodpovednosť) v oblasti vzťahov: na sociálnu spravodlivosť (výnimočnosť sabatického a jubilejného roka); na každodenné milosrdenstvo voči slabým a chudobným (siroty, vdovy, cudzinci).“⁴⁷

Poradie zakladateľov – patriarchov židovského národa je nasledujúce: Abrahám s manželkou Sárrou mali syna Izáka. Izák mal za manželku Rebeku a narodili sa im dvojčičky Ezau a Jákob, nazývaný Izraelom, čo značí „bojovník Boží“. Jákob mal dvanásť synov, ktorí tvorili hlavy dvanástich kmeňov Izraela. Slovo Žid súvisí s osobou Júdu – jeden z Jákobových synov a niekedy sa stretne s označením Hebrej, hebrejský národ. Hebrej bol jeden z Abrahámových predkov.⁴⁸

V povedomí Izraelitov bolo ich náboženstvo neoddeliteľne pevne spojené s osobou

⁴³ Tamže. s. 14.

⁴⁴ DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 27.

⁴⁵ Tamže. s. 6.

⁴⁶ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin P, 2009. s. 15 – 16.

⁴⁷ HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie*. Trnava : FF TU, 2009. s. 85.

⁴⁸ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 9.

Mojžiša a udalosťami, ktoré určujúcim spôsobom ovplyvnili ich vieru. Bolo to vyslobodenie z egyptského zajatia a zmluvou medzi JHVH a Izraelom skrze Mojžiša na Sinaji. Svoj ľud bude ochraňovať, ak sa zaviazá plniť Božie príkazy.⁴⁹ Mojžiš vyslobodil Hebrejov z egyptského otroctva, putoval s ním štyridsať rokov po Sinajskej púšti a priviedol ho do Kanaánu – zaslúbenej zeme. Mojžiš vypracoval etické a morálne zákony a predpisy, podľa ktorých sa mali správať počas svojho každodenného života. Mojžiš dal Izraelitom tri typy zákonov. Prvým je etický zákon. *„Étos Izraela má základ v spravodlivosti, ktorá je obsahom jeho mravnosti. Cnostne spravodliví (hebrejsky saddikim) sú vernými služobníkmi Jahveho, ktorí veria Božiemu slovu a podľa neho žijú, sú verní v konaní dobra.“*⁵⁰ V judaizme Boh zjavil svoju osobu ako pôvodcu etického zákona. Predstavuje ho Dekalóg, ktorý bol odovzdaný na dvoch kamenných tabuliach na vrchu Sinaj. Pozostáva z desiatich prikázaní. Prvé tri riešia vzťah medzi človekom a Bohom a ostatných šesť upravujú vzťahy medzi ľuďmi navzájom. Upozorňujú a chránia hodnoty ako sú hodnota života, hodnota a dôstojnosť ľudskej osoby, hodnota viery, pokory, lásky a čistoty.

Okrem Dekalógu sa Židia riadili ďalšími 613 predpismi nazývaných *micvot*, ktoré sa delia na 248 pozitívnych príkazov a 365 zákazov. Odmena za dodržiavanie zákonov, prípadne trest za ich porušovanie môže prísť na tomto svete alebo neskôr. Židovstvo verí v nesmrteľnosť ľudskej duše. Časť zákonov má podľa židovskej etiky platnosť pre všetkých ľudí, teda aj nežidovské obyvateľstvo. Nežidia nemusia dodržiavať rituálnu časť zákona, ale mali by dodržiavať tzv. *Noachove zákony* – je to sedem príkazov, z ktorých je jeden pozitívny a šesť negatívnych: konať spravodlivo, nezapierať Boha, neslúžiť modlám, nevraždiť, nekradnúť, nesmilniť a netrápiť zvieratá.⁵¹ Judaizmus je teda náboženstvom silne sociálnym a ochranárskym. Je založené na spravodlivosti, úcte a čestnosti voči ľuďom, prírode a zvieratám. *„Zbožnosť vyjadruje človek plnením príkazov a zákazov. Cieľom konania jednotlivca má byť dokonalosť v náboženských aj svetských veciach, ktoré spolu súvisia.“*⁵²

Okrem *Tóry* má v dôležité miesto v židovskej literatúre *Talmud*. Niekedy sa používa aj pomenovanie *Talmud* – *Tóra* čiže učenie sa *Tóre*. *Talmud* je výkladom *Tóry*. Ako celok zostáva nevyčerpatelným zdrojom poznania, ktorý skrýva odpovede na

⁴⁹ Porov. DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 8.

⁵⁰ HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie*. Trnava : FF TU, 2009. s. 86.

⁵¹ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 13 – 14.

⁵² Tamže. s. 16.

najrozličnejšie otázky.⁵³ „*Talmud je základným dielom judaizmu, pokladnicou židovského zákona, múdrosti a vedomostí. Dotýka sa všetkých stránok života pojednáva o práve, plnení náboženských povinností, o etike, prináša predpisy etikety, teologické úvahy a traktáty o astrológii, numerológii (gematria) a i.*“⁵⁴ Talmud sa skladá z dvoch prvkov, ktorými sú *Mišna* a *Gemara*. *Mišna* v preklade opakovanie je zbierka civilnoprávných zákonov. *Gemara* - dokončenie obsahuje diskusie o *Mišne* a vykladá niektoré zákony.

Tóra predstavuje najstaršiu písomne zachytenú tradíciu, existuje aj iná tradícia – *Halacha* (cesta, putovanie). Pôvodne bola ústne tradovaná. Zahŕňa zoskupenie príkazov a tradícií, určuje život veriacich. Nie je nemenná, no navzdory vývoju akcentuje tradíciu a kontinuitu.⁵⁵

Druhým typom zákona, ktorý dal Mojžiš Židom sa týka kultového slávania prostredníctvom, ktorého vyjadrujú svoju zbožnosť a úctu voči Bohu. Zákony kultového slávania sú spojené s hodnotami viery, nádeje a pokory.

Židovský kalendár je lunárny. Má dvadsaťosem dní. Židovské sviatky pripadajú každý rok na rozdielny dátum obyčajného kalendára. Základným židovským sviatkom je sobota – *Sabat* alebo *Šábess*. Je najvýznamnejším a najdôležitejším dňom týždňa. Poukázanie na sobotu nachádzame už v úvode Genezis pri opise stvorenia. „*V siedmy deň Boh skončil svoje diela, ktoré urobil. A v siedmy deň odpočíval od všetkých diel, ktoré urobil. I požehnal siedmy deň a zasvätil ho, lebo v ňom odpočíval od všetkých diel, ktoré Boh stvoril a urobil.*“ (Gn, 2, 2 -3)

Židovská sobota je syntézou kompletného náboženského myslenia a zahŕňa jeho všetky základné stránky. V starších časoch sa znesvätenie soboty považovalo za smrteľný hriech. Vykladalo sa ako bohorúhačstvo. Sobota pripomína harmonický stav bytia, ktorý jestvoval na počiatku po stvorení a pripomína očakávanie príchodu Mesiáša, ktorý má byť sprevádzaný opakovaným zavedením harmonického bytia medzi človekom a okolím. Je akousi väzbou medzi minulosťou a budúcnosťou. Nie je útekem pred prácou ale prejavenie úcty práci. Sobota by mala plynúť v prirodzenej, nenásilnej rodinnej atmosfére. V tento deň sa Židia sviatočne obliekajú a jedia lepšie jedlá ako inokedy. Svätenie jedného dňa v týždni prebrali kresťania a moslimovia. Kresťanstvo svätí nedeľu a islam piatok.⁵⁶

Svätiť sviatočné dni je jedným z prikázaní Dekalógu. „*Spomni na sobotňajší deň,*

⁵³ Porov. Tamže. s. 24 – 32.

⁵⁴ DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 26.

⁵⁵ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 24 – 25.

⁵⁶ Porov. Tamže. s. 42 – 46.

aby si ho zasvätil! Šesť dní budeš pracovať a tvoriť všetky svoje diela, siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ani ty. Ani tvoj syn alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja slúžka, ani tvoj dobytok, ani cudzinec, ktorý býva v твоjich bránach! Lebo za šesť dní Pán utvoril nebo a zem, more a všetko, čo je v nich, v siedmy deň však odpočíval. Preto ho Pán požehnal a zasvätil ho.“ (Ex, 20, 8 -11) Význam svätenia soboty je akcentovaný i na iných miestach v Starom zákone, čiže židovskej Tóry. Zdôraznenie na svätenie soboty nachádzame tiež v knihe Levitikus: „*Pán vravel Mojžišovi: „Hovor Izraelitom a povedz im: Pánove sviatky, ktoré zasvätíte slávnostným zhromaždením, sú tieto : šesť dní budete konať svoju prácu, siedmy deň bude dňom úplného odpočinku so svätým zhromaždením. Vtedy nesmiete konať nijakú prácu, to je Pánova sobota, odpočinok vo všetkých vašich bydliskách.*“ (Lv, 23, 1- 3) Avšak za istých podmienok je dovolená aj práca v sobotu. Jedná sa napríklad o udalosti, kedy je nevyhnutná lekárska starostlivosť, je potrebné nakŕmiť domáce zvieratá alebo keď ide o prírodné katastrofy, v prípade ohrozenia života.

Ďalším židovským sviatkom je *Roš Hašana* v doslovnom preklade hlava roka. Ide teda o židovský Nový rok. Oslavuje sa prvý deň siedmeho mesiaca a oslava trvá dva dni. Je dňom zúčtovania za skutky. Jeho podstata spočíva v duchovnej obrode. Spolu so sviatkom *Jom Kipur* (dlhý alebo pôstny deň) otvára obdobie desiatich dní. Toto obdobie je obdobím vnútornej meditácie a duchovnej stimulácie. Nový rok je spomienkou na minulosť a budúcnosť bytia príchodu mesiášskej ríše pokoja a harmónie. Na *Roš Hašana* Boh rozhoduje o osude každého človeka v nasledujúcom roku. V synagóge sa modlí modlitba *musaf* – hlavné myšlienky: Boh, ktorý riadi svet, Boh Sudca a Boh Vykupiteľ. Pri novoročných obradoch sa trúbi na *šofar* a na brehoch rieky sa modlí modlitba *tašlich* spojená s odhadzovaním omrvínok symbolizujúce odplavenie hriechov. Sviatky pokánia – *Roš Hašana* a *Jom Kipur* majú ako jediné židovské sviatky náboženský charakter, ostatné sviatky sú viazané na historické či prírodno – poľnohospodárske udalosti.⁵⁷

Trúbenie na *šofar* – baraní roh počas židovského nového roka pripomína blízkosť Božieho súdu. „*Pán hovoril Mojžišovi: „Povedz Izraelitom: Prvý deň siedmeho mesiaca bude pre vás dňom odpočinku, pamätným dňom s trúbením a so svätým zhromaždením. Vtedy nesmiete vykonávať nijakú služobnú prácu a budete Pánovi obetovať zápalnú žertvu!*“ (Lv, 23, 23-25) Nový rok otvára obdobie desiatich dní, počas ktorých môžu Židia zmeniť svoje postoje, názory k sebe, k blíznym a Bohu. Toto obdobie uzatvára sviatok

⁵⁷ Porov. Tamže. s. 55 – 56.

zmierenie – *Jom Kipur* počas, ktorého si Židia vyznávajú a odpúšťajú hriechy. Podmienkou pre odpustenie je vyznanie hriechov. Ak svoje hriechy vyznajú, tak budú mať odpustené aj u Boha.

Jom Kipur je najvýznamnejší sviatok kalendára Židov. Označuje sa tiež ako pôstny deň, deň zmierenia alebo taktiež sobota sobôt. Je jediným sviatkom, na ktorý sa vzťahuje Tórou predpísaný úplný pôst.⁵⁸ „*Desiaty deň tohto siedmeho mesiaca je však Dňom zmierenia. Budete sláviť sväté zhromaždenie, budete sa postiť a prinesiete Pánovi zápalnú obeť. Ani v tento deň nesmiete vykonávať nijakú služobnú prácu, lebo je to Deň zmierenia, keď sa máte zmieriť s Pánom. Každý, kto sa v tento deň nebude postiť, bude vyhubený zo svojho ľudu a každého, kto by v tento deň konal nejakú služobnú prácu, ja vyrvem z jeho ľudu. Nesmiete konať nijakú prácu, to je večný zákon pre všetky pokolenia vo všetkých vašich bydliskách. Bude pre vás dňom úplného odpočinku a vy sa budete postiť! Večer na deviaty deň tohto mesiaca, od večera do druhého večera, zachováte svoj čas odpočinku!*“ (Lv, 23, 27 - 32) Počas tohto sviatku majú Židia prísny zákaz jesť a piť, zakázaná je akákoľvek práca a taktiež majú prísne zákazy akýchkoľvek telesných pôžitkov. Tento prísny pôst im napomáha k zdokonaleniu, k prehĺbeniu ľútosti nad previneniami, k povzneseniu pokánia. Sviatok *Jom Kipur* akcentuje hodnotu odpustenia.

V tento sviatok prichádzajú do synagógy všetci, aj tí, ktorí ju inokedy nenavštevujú. Osoby, ktoré vedú bohoslužbu ako aj veriaci prichádzajú odetí do bieleho hávu – *kitl*. Bohoslužba sa začína v predvečer sviatku obradom *Kol nidrej* – Všetky sľuby počas, ktorého sa rušia sľuby, ktorými sa zaviazali Bohu a nedodržali ich. Nasleduje päť bohoslužieb s kajúcnyimi modlitbami. Na *Jom Kipur* ráno si spomínajú na mŕtvych, na sklonku dňa sa modlia záverečnú modlitbu *Ne'ila*, ktorá je ukončená vyznaním viery *Šéma* a trúbením na *šofar*. Veriaci sa rozchádzajú so želaním Na budúci rok v Jeruzaleme.⁵⁹ Počas tohto dňa sa v každej rodine prináša obeť v podobe kohúta. Tento obrad symbolizoval prenos hriechov z človeka na zviera. Pri tomto obrade je potrebná úprimná ľútosť nad všetkými previneniami.

Štyri dni po *Jom Kipur* prichádza čas radosti - sviatok *Sukot* – sviatok stánkov. Má dva významy. Je poľnohospodárskym sviatkom – zbieranie úrody. Druhý význam pripomína putovanie izraelského národa po púšti. Trvá sedem dní počas, ktorých stavajú listím pokryté stany, ktoré symbolizujú prebývanie Izraelitov v stanoch na púšti. Krehké a malé obydlie pripomína kto je Stvoriteľ sveta a čo je jediná ochrana. *Sukot* sa oslavuje aj

⁵⁸ Porov. Tamže. s. 57.

⁵⁹ Porov. DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 66- 67.

v synagógach. Charakteristická pre tento sviatok je kytica, ktorá sa skladá zo štyroch elementov a to *lulav* – palmová ratolesť, *etrog* – citrusový plod, *hadas* –vetvička myrty a *aravu* – konárik vrby. Zviazanie kytice z rôznych prvkov symbolizuje, že všetci sme si rovní. Pri modlitbe mávajú kyticou na štyri svetové strany a vertikálne, čo vyjadruje vieru vo všadeprítomnosť Stvoriteľa.⁶⁰

Chanuka – sviatok svetiel, je pamiatkou na znovu postavenie židovského chrámu. Hlavným obradom sviatku svetiel, ktorý trvá osem dní je zapáľovanie svetiel a to takým spôsobom, že každý deň sa pridáva ďalšie svetlo takže v predvečer ôsmeho dňa ich svieti osem. Toto svetlo sa však nemôže využívať na nijaké činnosti.⁶¹

V histórii židovského národa bolo veľkým a dôležitým medzníkom ich vyslobodenie z egyptského zajatia. Sviatok *Pesach* je sviatkom prekročenia, sviatok hodnoty slobody, spomienkou na históriu zviazanú s hodnotou vyslobodenia Izraelitov z egyptského otroctva.

Pesach alebo aj *Chag ha – macot* – sviatok nekvasených chlebov trvá osem dní. Nekvasený chlieb symbolizuje oslobodenie. Počas *Pesachu* platí prísny zákaz jesť kysnutú potravinu – *chamec*. Pred sviatkom sa z domu odstráni akákoľvek kysnutá omrvinka. Prvý večer sviatkov sa v každej židovskej rodine koná obrad *seder*, ktorý vyjadruje príbeh vzťahujúci sa k úteku Izraelitov z Egypta ako ich opisuje druhá kniha Mojžišova. Všetky symboly tohto sviatku nájdeme na *sederovej* mise, ktorá je hlavnou časťou *Pesachového* stola. Nachádza sa tu zelenina, jablká, orechy, uvarené vajčka a pečená jahňacia lopatka, ktorá znázorňuje pesachového baránka. Počas *sedaru* pijú štyri poháre vína. Slaná voda, do ktorej sa namáča zelenina je symbolom slz otroctva. Dôležité sú otázky detí o zmysle týchto obyčajou. Pri stole sa číta *hagada*, rozprávanie o vyslobodení Židov z Egypta. Dni medzi prvým a posledným dňom *Pesachu* majú polo sviatočný charakter. Hlavný význam *Pesachu* je záchranný akt Boha nielen v minulosti, ale aj v prítomnosti a budúcnosti.⁶² Boh skúšal vernosť Izraelitov. Tí zostali verní a zotrvali vo svojej viere i v ťažkých časoch. Za túto vernosť im Boh pomohol, poskytol ochranu a vyviedol ich z egyptského zajatia. Za to mu Židia vzdávajú vďaky a počas sviatku *Pesach* ho uctievať a pripomínajú si vyslobodenie ako najdôležitejšiu udalosť v ich dejinách. Myslia tiež na to, že v Bohu nájdú ochranu a pomoc i v súčasnosti. *Pesach* je oslavou hodnoty slobody, ktorá bola v egyptskom zajatí tak dlho utláčaná a ušľapovaná. Nemohli uctievať a vzdávať vďaky

⁶⁰ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 59 – 60.

⁶¹ Porov. DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 68.

⁶² Porov. Tamže. s. 69 – 70.

Bohu, boli zajatcami a otrokmi Egypta a preto je pre Židov sloboda veľmi dôležitou a cenenou hodnotou.

Šavuot – sviatok týždňov sa slávi na päťdesiaty deň od *Pesachu*. Patrí spolu so sviatkami *Sukot* a *Pesach* k trom pútnickým sviatkom, ktoré sú viazané na poľnohospodárske udalosti a taktiež majú aj náboženský význam. *Šavuot* je sviatkom pripomínajúcim zjavenie na vrchu Sinaj, na prijatie *Tóry* a božích prikázaní izraelským ľuďom. Niektorí celú noc prebdejú čítaním *Tóry*.⁶³

Posledným typom zákona, ktorý dal Mojžiš Židom je občiansky zákon. Zaoberá sa vzťahmi medzi Židmi ako občanmi navzájom. Sú v ňom zahrnuté rôzne aspekty občianskeho spolunažívania ako aj príslušnosti k židovskému národu. „*Príslušnosť k židovskému národu je podľa náboženských predpisov určovaná Halachou. Predpis o príslušnosti hovorí, že za židovské je považované dieťa narodené židovskej matke.*“⁶⁴

Chlapec sa na ôsmy deň po narodení musí podrobiť obradu *brit mila* – zmluve obriezky, pri ktorej mu kvalifikovaná osoba – *mohel* odstráni predkožku a dostane hebrejské meno. Zmluva obrezania symbolizuje zmluvu, ktorú urobil Boh s Abrahámom a jeho potomkami. Obrad býva spojený s rodinnou slávnosťou.⁶⁵ Tento obrad sa vykonáva na tzv. Eliášovej lavici. Je znakom zmluvy a vyzdvihuje hodnotu prináležitosti k vyvolenému národu. Obriezka je pre židov ako krst pre kresťanov.

Podľa židovskej tradície je chlapec považovaný za dieťa do trinásteho roku života. Obradom *bar micva* – syn zákona sa stáva dospelým a môže verejne čítať *Tóru* v synagóge. Dievčatá dospievajú o rok skôr čiže po dosiahnutí dvanásteho roku. Po obrade nasleduje veľká rodinná oslava s celým príbuzenstvom.⁶⁶ Po obrade, ktorým sa chlapec stane dospelým synom zákon môže verejne prednášať určité pasáže *Tóry* a ako dospelý musí dodržiavať všetky halachické predpisy.

Na každého muža sa vzťahuje *micva* teda povinnosť mať deti a preto aj manželstvo je povinnosťou. Rodina sa považuje za posvätnú. Svadobný obrad môže zrealizovať aj laik za prítomnosti dvoch svedkov.⁶⁷ „*Židovská svadba má ritualizovaný priebeh. Súčasťou je spísanie svadobnej zmluvy (ketuba). Zmluva obsahuje štandardný text a pojednanie o finančnom vysporiadaní v prípade rozvodu (ide o ochranu a zabezpečenie ženy). Obrad*

⁶³ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 71 – 72.

⁶⁴ Tamže. s. 16.

⁶⁵ Porov. DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 72 – 73.

⁶⁶ Porov. FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 16.

⁶⁷ Porov. DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. s. 73.

nie je viazaný na synagógu, môže sa konať kdekoľvek. Podľa židovského ponímania je manželstvo rozlučiteľné.⁶⁸ Pre Žida je povinnosť založiť rodinu veľmi dôležitá. Je vyjadrením hodnoty lásky, ktorá je v judaizme podstatná. Hodnota lásky zahŕňa lásku manželskú a tiež lásku k Bohu. Rodina je v judaizme sakrálnou hodnotou. „*Cnosťou Izraela (od čias Mojžiša) je láska (Ž 119), vernosť, vd'ačnosť, úcta (pieta) a poslušnosť voči Bohu.*“⁶⁹

Judaizmus je náboženstvom s bohatou históriou. Dejinami židovského národa sa tiahne ich vyvolenosť Bohom ale i množstvo ťažkých skúšok a prekážok. Dejinným ideálom národa Židov je docielenie lepšieho stavu sveta, ktorý bude zjavený príchodom Mesiáša. Tým i tu vidíme rozdiel medzi kresťanstvom a judaizmom. Kým v kresťanstve Boh poslal svojho syna, ktorý sa stal človekom a trpel za naše hriechy ukrižovaním na dreve kríža, umrel a vstal z mŕtvych tak v judaizme ešte len očakávajú príchod Mesiáša, lebo Ježiša Krista ako Mesiáša neprijali a tento príchod bude znamenať spásu, pokoj a koniec násilia a zla vo svete. Ľudstvo začne žiť v harmónii a Židia sa vrátia do svojej izraelskej vlasti a zanikne prevládajúca nenávisť medzi národmi a jednotlivcami: „*Rozsudzovať bude medzi národmi a naprávať početné kmene, takže si z mečov ukujú radlá, zo svojich kopijí viničné nože. Národ proti národu nezdvihne meč a nebudú sa viac priúčať boju.*“ (Iz, 2, 4)

2.2 ETICKÝ SYSTÉM KREŠŤANSTVA

Kresťanstvo je s počtom veriacich pravdepodobne najrozšírenejšie náboženstvo sveta. Je misijné univerzálne náboženstvo. Nadväzuje na judaizmus, je jeho pokračovaním. Vyznáva vieru v jedného Boha, v ktorom sú tri osoby – Otec, Syn a Duch Svätý. Kresťanstvo pozostáva pomerne z veľkého množstva cirkví a iných denominácií. Kresťanstvo je aj štátnym náboženstvom napríklad vo Veľkej Británii, vo Vatikáne.

Medzi kresťanské symboly patrí kríž ako symbol bolesti, utrpenia a spásy. Ježiš Kristus trpel na kríži aby nás svojou smrťou vykúpil. Ďalším symbolom kresťanstva je ryba, grécky *ichthys*, ktorá je *akrostikón* – začiatkové písmeno znamená určité slovo – *Iesus* (Ježiš), *Christus* (Kristus), *Theos* (Boží), *Yos* (syn), *Soter* (spasiteľ). Posledným

⁶⁸ FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 16.

⁶⁹ HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie*. Trnava : FF TU, 2009. s. 86.

symbolom kresťanstva je palma alebo palmový list ako symbol Kristovho víťazstva nad hriechom a smrťou, taktiež symbol mučeníctva.

Svätou knihou kresťanstva je Biblia – kniha kníh, ktorá bola napísaná z vnuknutia Ducha svätého. Je v nej obsiahnuté Božie slovo. Tvorí ju Starý a Nový zákon. Starý zákon, zmluva alebo testament obsahuje knihy trojakého druhu a to knihy historické, poučné a spisy prorocké. Starý zákon obsahuje štyridsaťšesť kníh. „...*Starý zákon, tvoria vlastne hebrejské (a aramejské) písma judaizmu. Opisujú dejiny a náboženské predstavy Božieho ľudu až do príchodu Ježiša ako židovského Mesiáša.*“⁷⁰ Nový zákon alebo aj Nová zmluva sa skladá z dvadsiatich siedmich kníh. „*V knihách Novej zmluvy sa hovorí o splnení Božieho plánu spásy novou, definitívnou a večnou zmluvou Boha s celým ľudstvom, ktorú uzavrel sám Boží Syn Ježiš Kristus svojou krvou na spásu všetkých ľudí.*“⁷¹ Nový zákon pozostáva zo štyroch evanjelií, Skutkov apoštolov, listov apoštola Pavla, katolíckej listy a Knihu zjavenia apoštola Jána. Biblia obsahuje veľa praktických rád pre kresťanský - praktický život. Je zdrojom etickým a mravných zásad a sú v nej obsiahnuté hodnoty kresťanskej viery. Veriaci človek v nej nachádza odpovede na mnohé zložité a dôležité životné otázky.

O živote a smrti Ježiša Krista sa dozvedáme predovšetkým zo štyroch evanjelií – podľa Matúša, Mareka, Lukáša a Jána. „*Slovo evanjelium pochádza z gréckeho výrazu euangélion, ktorý znamená dobrú zvesť alebo posolstvo vyvolávajúce radosť.*“⁷²

Ježiš sa narodil v judejskom Betleheme Panne Márii, ktorá počala z Ducha Svätého a bola zasnúbená s Jozefom – zákonným Ježišovým pestúnom so všetkými právami a povinnosťami otca rodiny. Pred zákonom bol otcom Pána Ježiša, ale keďže Mária počala z Ducha Svätého skutočným Ježišovým otcom bol samotný Boh. „*V šiestom mesiaci poslal Boh anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret, k panne zasnúbenej mužovi z rodu Dávidovho, menom Jozefovi. A meno panny bola Mária. Anjel prišiel k nej a povedal: „Zdravas’, milosti plná, Pán s tebou.“ Ona sa nad jeho slovami zarazila a rozmyšľala, čo znamená takýto pozdrav. Anjel jej povedal: „Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porодиš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho. Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida, naveky bude kraľovať nad Jakubovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca. Mária povedala anjelovi: „Ako sa to stane, keď ja muža nepoznám?“ Anjel jej odpovedal: „Duch svätý zostúpi na teba a moc*

⁷⁰ FRANCE, R. *Posvätné písma*. In : PATRIDGE, CH. 2006. *Viery a vyznania. Nový sprievodca náboženstvami sveta*. Bratislava : Slovart, 2006. s. 326.

⁷¹ *Sväté písmo starého i nového zákona*. 2001. 4. vyd. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2001. s. 9.

⁷² Tamže. s. 2131.

Najvyššieho ťa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží syn.“ (Lk, 1, 26-35) Mária počala z Ducha Svätého, pred počatím i po narodení Ježiša si zachovala panenskú čistotu. Mariánsky kult je oslavou zbožnej úcty a vďaky a nasledovania Ježiša Krista.

Ježiš vyrastal v Nazarete a preto dostal aj prívlastok Nazaretský. Verejné účinkovanie Ježiša začalo jeho krstom v Jordáne. *„V tých dňoch prišiel Ježiš z galilejského Nazareta a Ján ho pokrstil v Jordáne. Vtom, ako vystupoval z vody, videl otvorené nebo a Ducha, ktorý ako holubica zostupoval na neho. A z neba zaznel hlas: „Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zalúbenie.“* (Mk, 1, 9 – 11) Odvtedy Ježiš chodil a konal zázraky, uzdravoval chorých, kriesil mŕtvych, pomáhal chudobným, vyháňal zlých duchov. Zvestoval ľuďom živého Boha, ohlasoval príchod Božieho kráľovstva a nabádal k pokániu.

Na začiatku svojho verejného účinkovania povolal učeníkov, z ktorých si neskôr vyvolil dvanásť apoštolov. Apoštoli hlásali radostnú zvesť – evanjelium o Ježišovom živote, učení a zázrakoch. Po Ježišovej smrti sa stali nasledovníkmi jeho učenia.

Ježiš bol odsúdený na smrť veľradou a zákonníkmi za to, že sa vydával za Božieho syna a pre svoje učenie a zázraky, ktoré konal. Bol bičovaný, trním korunovaný a na Golgote ukrižovaný. Na kríži sa nachádzal nápis INRI – Ježiš Nazaretský Kráľ Židovský. Na tretí deň po svojej smrti vstal z mŕtvych a tým potvrdil, že je Boží syn. Touto krvavou obeťou zmyl naše hriechy, zmieril nás so svojim Otcom, svojim z mŕtvych vstaním porazil smrť a zaručil nám večný život. *„Ved’ Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodeného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život. Lebo Boh neposlal Syna na svet, aby svet súdil, ale aby sa skrze neho svet spasil.“* (Jn, 3, 16 – 17)

Kresťania veria v jedného jediného ale trojjediného Boha – v Bohu sú zahrnuté tri osoby Otec, Syn a Duch Svätý. Boh stvoril tento svet z ničoho. Veria v Ježiša Krista ako syna Božieho zrodeného nie stvoreného. Veria v Božiu prozreteľnosť. Človeka stvoril Boh na svoj obraz, dal mu nesmrteľnú dušu a taktiež slobodnú vôľu, ktorou sa človek sám rozhodne pre dobro alebo zlo. Veria v existenciu anjelov, ktorí môžu byť dobrí a zlí. Anjel je duch, ktorý nemá telo ale má rozum. Dobrí anjeli nás chránia od z(Z)lého, milujú nás, strážia a pomáhajú nám prísť do neba. Zlí anjeli sú diabli, ktorí nám závidia spasenie a preto nás pokúšajú nabádaním na hriech, aby sme sa dostali do zatratenia. Kresťania veria v osobný a posledný súd človeka, v posmrtný život, ktorý môže byť v podobe kráľovstva nebeského, očistca alebo pekla.

Etický program kresťanstva je obsiahnutý v Dekalógu. „*V tejto etike niet sebeckého privlastňovania, uprednostňovania, ani zásluhy. Tu je všetko iba milosť a dar.*“⁷³ Desatoro Božích prikázaní dal Boh na dvoch kamenných tabuliach Mojžišovi na vrchu Sinaj. Najväčšie a najhlavnejšie prikázanie: „*Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily! Druhé je toto: Milovať svojho blížneho ako seba samého! Iného, väčšieho prikázania, ako sú tieto, niet.*“ (Mk, 12, 30- 31) Kresťanská láska prikazuje milovať svojich blížnych ale aj svojich nepriateľov. Práve láska je najzákladnejším ľudským citom, ktorým človek prejavuje svoju náklonnosť k dobru. Máme sa navzájom milovať a odpúšťať si vzájomné prehrešky a previnenia. Ak si tu na zemi odpustíme, bude nám odpustené aj v nebi. „*Ale milujte svojich nepriateľov, dobre robte, požičiavajte a nič za to nečakajte! Tak bude vaša odmena veľká a budete synmi Najvyššieho, lebo on je dobrým aj k nevďačným a zlým. Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš Otec! Nesúďte a nebudete súdení. Neodsudzujte a nebudete odsúdení! Odpúšťajte a odpustí sa vám. Dávajte a dajú vám: mieru dobrú, natlačenú, natrasenú, vrchovatú vám dajú do lona. Lebo akou mierou budete merať vy, takou sa nameria aj vám.*“ (Lk, 6, 35 – 38)

Ako sme si už povedali prikázania nám dal Boh skrze Mojžiša na dvoch kamenných tabuliach, v ktorých sú spísané základné požiadavky na človeka vo vzťahu k Bohu, k blížnym. Poskytujú ochranu pre mravnosť človeka a jeho základné práva. „*Tieto etické požiadavky sú nesmierne jednoduché, ale obsahujú celú prirodzenú morálku a dohliadajú na to, čo človek robí.*“⁷⁴

Prvé a druhé prikázania znejú: „*Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva. nebudeš mať iných bohov okrem mňa! Neurobíš si modlu, ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, dolu na zemi alebo vo vode pod zemou! Nebudeš sa im klaňať, ani ich uctievať! Lebo ja, Pán, tvoj Boh, som žiarlivý Boh, ktorý tresce neprávosti otcov na deťoch do tretieho a štvrtého pokolenia u tých, čo ma nenávidia, milosrdenstvo však preukazuje až do tisícého pokolenia tým, čo ma milujú a zachovávajú moje príkazy.*“ (Ex, 20, 2- 6) Toto prikázanie povoláva človeka vyznávať a veriť v jedného Boha, dúfať v neho a milovať ho nadovšetko. Viera je osobným stretnutím človeka s Bohom a znamená odovzdanie sa Bohu s dôverou. Prechovávanie úcty k inému bohu alebo bohom je považované za priestupok voči tomuto prikázaniu. Taktiež odsudzuje

⁷³ HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie.* Trnava : FF TU, 2009. s. 91.

⁷⁴ HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov.* Bratislava : Charis, 1998. s. 51.

modloslužbu, ktorá spočíva v zbožšťovaní vecí ako napríklad bôžikovia, peniaze, moc, moderné spôsoby životného štýlu, ktoré sú objektmi viery v sektách a kultoch. Človek sa prehrešuje voči Bohu i v prípadoch, keď chce spoznať to, čo mu nie je odkryté napríklad svoju budúcnosť. Jedná sa o veštenie, horoskopy, vyvolávanie mŕtvych, astrológia, ktorými človek preukazuje nedôveru a neúctu voči Bohu. Človek má veriť, dôverovať, spoliehať, zverovať sa do Božích rúk. K napĺňaniu prikázaní nám napomáha modlitba, prostredníctvom ktorej sa obraciame na Boha s nádejou, je rozhovorom s Bohom, v ktorom mu ďakujeme a prosíme o pomoc a podporu v každodennom živote.

Tretím prikázaním je: „*Nevezmeš meno Pána, svojho Boha, nadarmo! Lebo Pán nenechá bez trestu toho, kto bude brať jeho meno nadarmo.*“ (Ex, 20, 7) Toto prikázanie zakazuje nevhodne zneužívať Božie meno, meno Ježiša, Panny Márie a všetkých svätých. Rúhanie sa prejavuje tým, že myslením ale i slovom človek preklína v Božom mene, spája ho so slovami zla, nenávisti, výčitiek. Človek sa prehrešuje voči tomuto prikázaniu i krivou prisahou, kedy si berie Boha za svedka v klamstve a nepravde. Je to ťažké previnenie voči Pánovi, ktorý je vždy verný vo svojich sľuboch. Toto prikázanie akcentuje hodnoty pravdy, vernosti a spravodlivosti.

Prikázanie „*Spomni na sobotňajší deň, aby si ho zasvätil! Šesť dní budeš pracovať, tvoríš všetky svoje diela, siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha.*“ (Ex, 20, 8 -10) nám prikazuje siedmy deň v týždni – v kresťanstve je to nedeľa, zasvätiť Bohu. Je to deň Pána, oslavy a chvály za jeho vykupiteľské dielo v prospech človeka. Po celotýždňovom zhone človek by sa mal práve v nedeľu zastaviť. Súčasťou prejavu vdaky a úcty je účasť na nedeľnej svätej omši, v ktorej si pripomíname Kristovu obeť a zmŕtvýchvstanie. Nedeľný deň by mal kresťan tráviť pokojne v kruhu rodiny a blízkych, konaním dobrých skutkov, pestovaním kultúry, v činnostiach, ktoré napomáhajú v rozvoji vnútorného kresťanského života. Bohužiaľ súčasný módný trend a spôsob trávenia nedele je spojený najmä s nákupmi a trávením času v nákupných centrách kvôli čomu tiež človek musí pracovať sedem dní v týždni a nemôže tráviť nedeľu v rodinnom kruhu.

Piate prikázanie „*Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dal Pán, tvoj Boh!*“ (Ex, 20, 12) prikazuje okrem Boha ctiť i rodičov, ktorým vďačíme za život. Rodičia nás učia základným spoločenským návykom, vychovávajú a vedú nás k spravodlivému životu kresťana. Sú to práve rodičia, ktorí nám ako prví prinášajú zvesti o Kristovom učení a svedčia nám o tom svojim životom. U detí budujú vzťah k Bohu a ukazujú im Božiu lásku. Rodičom z veľkej časti vďačíme za to, kým a čím sme a za túto neľahkú úlohu vychovať slušného spravodlivého človeka si zaslúžia obdiv, uznanie a úctu.

Rodina tvorí základ spoločenského a rovnako i kresťanského života. Rodina, manželská láska je v kresťanstve dôležitou hodnotou. „*Záchrana osoby a ľudskej spoločnosti je úzko spojená so šťastným stavom manželského a rodinného spoločenstva, ktoré dnes nie je zo strany všetkých uznané a je spustošené sociálnymi ranami polygamie, rozvodu, takzvanej voľnej lásky a inými znetvoreniami a musí byť chránené a rekonštruované zdôrazňovaním prirodzenej dôstojnosti a vysokej posvätnosti hodnoty manželského stavu.*“⁷⁵

Šiestym prikázáním je prikázanie „*Nezabiješ!*“ (Ex, 20, 13) Ľudský život je dar od Boha, ukázkou Božej lásky k človeku. My nie sme pánmi života preto nie sme ani hodní ho zobrať. Toto prikázanie chráni hodnotu ľudského života. Prikazuje chrániť a ctiť si vlastný život, ale i život ostatných ľudských bytostí a zvierat. Zakazuje akékoľvek násilie, vraždu, sebevraždu, eutanáziu a taktiež aj interrupciu.

Prikázanie „*Nescudzoložíš!*“ (Ex, 20, 14) ochraňuje človeka pred jeho mravným úpadkom. Chráni hodnotu ľudskej osoby a jej duchovnú i fyzickú čistotu. Bohužiaľ pôsobením „novodobých trendov“ ako nevera, homosexualita, striedanie partnerov, voľné spolunažívanie muža a ženy bez manželského zväzku sa toto prikázanie stalo veľmi často porušovaným. Fenomén homosexuality prenikol i do kňazského stavu.

Ôsmym prikázáním je prikázanie „*Nepokradneš!*“ (Ex, 20, 15) Zakazuje brať osobné vlastníctvo blížnemu. Vzhľadom na spoločné dobro požaduje aby sa rešpektoval účel majetku a právo na súkromné vlastníctvo. Proti tomuto prikázaniu hrešia tí, ktorí kradnú, škodia iným na majetku alebo ich zotročujú. Keby mal každý len toľko koľko potrebuje neboli by také veľké nepomery v spoločnosti a ľudia by si vzájomne nezávideli a nemali by potrebu mať viac ako iní. Akcentuje hodnotu striedmosti a skromnosti v oblasti materiálnych dobier.

Prikázanie „*Nevyslovíš krivé svedectvo proti svojmu blížnemu!*“ (Ex, 20, 16) spočíva v ochrane hodnoty dôstojnosti a cti človeka. Proti tomuto prikázaniu koná ten kto ohovára, klame, pretvaruje sa. Kto klame iným zároveň klame i Bohu. Boh je pravda a chce pravdu.

Posledným prikázáním je „*Nepožiadaš dom svojho blížneho, ani nepožiadaš manželku svojho blížneho, ani jeho sluhu, ani jeho slúžku, ani vola, ani osla, ani nič, čo je tvojho blížneho!*“ (Ex, 20, 17) Toto prikázanie zakazuje túžbu po majetku druhého a taktiež neveru - pomer s osobami v manželskom zväzku, čiže s vydatou ženou alebo ženatým mužom. Človek sa má naučiť ovládať sám seba a krotiť nezriadenú telesnú vášeň,

⁷⁵ SPIAZZI, R. 2000. *Sociálny kódex Cirkvi*. Trnava : Dobrá kniha, 2000 s. 75.

má byť trpezlivý, skromný a verný. Mal by sa tiež vzdať žiadostivosti a nenásytnosti. Z ľudského srdca vypudiť závisť, pretože v nej sa skrýva podstata všetkých hriechov. Ľudia by nemali závidieť a mali by byť spokojní s tým, čo sami majú. Mali by sa tešiť z úspechov blízkych. Človek by si mal zachovať čisté srdce a viac dávať ako brať.

Kresťanská etika je taktiež obsiahnutá v blahoslavenstvách. „*V etike blahoslavenstiev je naznačená cesta dokonalej odovzdanosti vo viere, nádeji a láske.*“⁷⁶ Viera, nádej a láska patria medzi najväčšie kresťanské hodnoty a nadprirodzené cnosti. Blahoslavenstvá v podobe Ježišovej reči na vrchu: „*Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo. Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení. Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme. Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení. Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnu milosrdenstvo. Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha. Blahoslavení, tí čo šíria pokoj, lebo ich budú volať Božími synmi. Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo. Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť, radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi.*“ (Mt, 5, 3 - 12) Ježišove blahoslavenstvá nabádajú k hodnotám ako pokora a skromnosť. Majú človeka priviesť k dokonalosti. Sú stredobodom Ježišovho učenia. „*Blahoslavenstvá neurčujú zákazy ani príkazy, a predsa odhaľujú akúsi cestu prežívania.*“⁷⁷ Kristus nám dal návod ale aj vlastný príklad cnostného, slušného a spravodlivého života. Pre človeka sú návodom pre mravne hodnotný život. Poskytujú mu útechu a oporu, že všetko zlé je na niečo dobré a všetko trápenie a bolesť raz a navždy pominú. Sú príslubom nádeje pre človeka. Ak ich človek zachová a bude konať dobro, pokánie a úprimne oľutuje a zmení svoje zlé skutky tak dostane nadprirodzený Boží dar – Božiu milosť, ktorá je potrebná pre spásu a vďaka nej po smrti príde do nebeského kráľovstva, pretože Boh je spravodlivý sudca, ktorý dobrých a dobro odmeňuje a zlo trestá. „*Sú to etické požiadavky, ktoré vyzývajú k bratskej láske. Blahoslavenstvá sú v tomto zmysle podmienkou túžob a prianí človeka, je to plnosť.*“⁷⁸

Kresťanstvo je náboženstvom lásky, solidarity s chudobnými a odpustenia. Hlása pokoru a vzájomnú pomoc. Kresťanstvo vyznáva vieru v jedného Boha, ktorý je trojjediný – Otec, Syn a Duch Svätý. Tento Boh je všemohúci, milosrdný a láskyplný. Komunikovať s ním môže veriaci prostredníctvom modlitby skrze, ktorú ho prosí o pomoc v nešťastí

⁷⁶ HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie.* Trnava : FF TU, 2009. s. 95.

⁷⁷ TISCHNER, J. 2005. *Ako žiť? Uvedenie do kresťanskej etiky.* Bratislava : Serafin, 2005. s. 102.

⁷⁸ HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov.* Bratislava : Charis, 1998. s. 56.

a v okamihoch šťastia mu ďakuje. „*Kresťania sú ľudia veriaci v Krista. Sú to „christofori“, nosiaci v sebe Krista umučeného a zmŕtvychvstalého. Kresťanstvo sa zrodí ako spoločenstvo, založené na bratskej láske, ktorého základom je Kristovo Evanjelium s etikou lásky, ktorá rozšíri srdce človeka a otvorí ho smerom k ľudskosti, k človeku.*“⁷⁹ V bohočloveku – v Ježišovi Kristovi kresťania nachádzajú svoj ideál. Kristus, ktorý je základom kresťanskej nádeje sa stáva hodnotou hodnôt. Ježiš nás miluje a chce aby sme sa i my milovali navzájom. Kristus je nám v tom najväčšom vzorom.

2.3 ETICKO – AXIOLOGICKÉ PRINCÍPY ISLAMU

Islam je spomedzi troch svetových monoteistických náboženstiev najmladším náboženstvom. Je založené na učení proroka Mohameda, vyznáva vieru v jedného boha, ktorým je Alah. Veriaci sa nazývajú moslimovia. Islam je misijným a univerzalistickým náboženstvom, je náboženstvom obce, komunity silne odmieta individualizmus. Je prepojený s politickým systémom, náboženstvo sa berie ako povinnosť. „*Označiť islam iba za náboženstvo by bolo nepresné. Islam je oveľa širší pojem, v ktorom je možné sledovať tri základné rozmery: náboženskú vieru (hagída), právny systém (šari’a), civilizáciu (chabára).*“⁸⁰ Symbolom islamského náboženstva je mesiac a hviezda.

Posvätná kniha moslimov je Korán. Vyzýva veriacich k typicky arabským cnostiam – hodnotám ako sú zbožnosť, trpezlivosť, sebaovládanie. „*Najdôležitejším a najpodstatnejším poznaním, ktoré Korán ako nebeská Kniha (nebeská preto, lebo jej poznanie nemá pozemský pôvod) ľuďom prináša, však ostáva správa o tom, že existuje najvyššia Existencia, ktorá ľudí i celý okolitý svet, ktorý ľudia vnímajú, nechala vytvoriť, dala mu silu života, prostredníctvom ktorej sa stále zachováva a rozvíja. Táto najvyššia Existencia sa v Koráne nazýva Boh (v arabskom jazyku Alah, čo znamená Uctievaný).*“⁸¹ V Koráne sú zakotvené základné hodnotové orientácie islamského náboženstva a moslimského národa. Korán sa skladá zo sto štrnástich kapitol – *súr* a tie sa delia na verše podľa, ktorých sú kapitoly usporiadané. Prvá *súra al-Fátiha* – Otváratel’ka sa od ostatných *súr* výrazne líši. Pre praktickú potrebu recitácie a vyučovania sa člení na tridsať

⁷⁹ Tamže. s. 55.

⁸⁰ ČECH, E. 2008. *Islam – fakty a súvislosti. Islam v miestach pôsobenia Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2008. s

⁸¹ AL - SBENATY, A. 2002. *Islam – viera a náboženstvo*. 2.vyd. Bratislava : Alja, 2002. s. 7.

rovnakých úsekov. Je rozdelený do štyroch období – prvé mekkánske obdobie, druhé mekkánske obdobie, tretie mekkánske obdobie a medinské obdobie. Kapitoly z mekkánskeho obdobia sa zaoberajú situáciou v Mekke – na bezbožnosť, sociálnu nespravodlivosť a iné zlo. Medinské obdobie odráža Mohamedovu úlohu vodcu náboženskej obce a zaoberá sa právnymi otázkami, vzťahmi medzi etnikami a náboženstvami.⁸²

Okrem Koránu moslimovia uznávajú ešte *sunnu*, ktorú tvoria udalosti a výroky zo života Mohameda. „*Sunna je vyjadrená prostredníctvom príbehov, ktoré sa nazývajú hadíthy.*“⁸³

Zakladateľom islamského náboženstva je Mohamed, prorok, ktorý sa narodil v Mekke roku 570 B.C. Pokladali ho za úprimného a čestného muža. Ťažko znášal spoločenské rozdiely medzi bohatými a chudobnými a pretrvávajúcu ľahostajnosť svojej doby. Mal štyridsať rokov, keď sa mu zjavil anjel Gabriel a odovzdal mu Božie posolstvá. Od tej chvíle sa stal prorokom jediného boha Alaha. Hlásal pravdu a pokoru, snahu vytvoriť lepšiu spoločnosť, v ktorej budú mať miesto aj chudobní a slabí. Jednoduchí ľud ho uctieval ale boháči ho prenasledovali. A tak v roku 622 Mohamed opustil Mekku. Tento rok je začiatkom nového islamského letopočtu. Usadil sa v Medine, kde sa dovŕšila premena náboženského islamu na politický. Vytvoril tam prvú náboženskú moslimskú obec.⁸⁴ „*Nové náboženstvo sa nazývalo islam, odovzdanie sa do Božej vôle jeho vyznávač a vyznávačka dostali meno moslim, moslima. Boli to tí, ktorí sa odovzdali do Božej vôle a podrobili sa Božiemu príkazu, že človek musí byť k blížnemu spravodlivý, láskavý a nesmie sa vyvyšovať jeden nad druhého.*“⁸⁵

Moslimovia veria v jedného jediného boha Alaha, ktorý všetko riadi a o všetkom rozhoduje. Uznávajú prorokov, pričom najväčším bol Mohamed. Veria v existenciu anjelov stvorených zo svetla. Veria v osud, v súdny deň, v existenciu neba a pekla. Dobrý človek príde do raja, kde ho čakajú zmyselné pôžitky.

V islame je právo súčasťou náboženstva a nemožno ich od seba oddeliť. Islamský právny kódex sa nazýva *šaría*. Pre moslimov znamená akúsi cestu stanovenú bohom prostredníctvom, ktorej sa šudia dostanú k ideálu. Právo slúži nielen na reguláciu vzťahov

⁸² Porov. ČECH, L. 2008. *Islam – fakty a súvislosti. Islam v miestach pôsobenia Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2008. s. 14 – 15.

⁸³ OSINA, P. 2012. *Základy islamského práva*. Praha : Leges, 2012. s. 34.

⁸⁴ Porov. SENČÍK, Š. 1999. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*. Trnava : Dobrá kniha, 1999. s. 19 - 21.

⁸⁵ AMSTRONGOVÁ, K. 2002. *Islam*. Bratislava : Slovart, 2002. s. 43.

medzi ľuďmi ale aj vzťahov voči bohu. Dotýka sa nielen toho čo je správne a nesprávne, ale hodnotí tiež dobré a zlé.⁸⁶

Zmysel a poňatie práva ako ho chápeme my je pre moslimov úplne odlišný. Šarí'a nie je len právny systém plný právnych noriem a sankcií, ale môžeme ho chápať ako eticko – morálny kódex. Obsahuje mnoho metafyzických prvkov a dôležitú úlohu tu zohráva i svedomie. „*Korán obsahuje zákaz istých druhov správania (ako pitie alkoholu, cudzoložstvo, smilstvo, hranie hazardných hier, hromadenie majetku, krivé svedectvo) na základe ich morálneho významu. Moralita islamského práva môže byť jasne chápaná na základe konsenzu medzi moslimskými právnikmi o tom, že islamská spoločnosť je žiadaná božským nariadením „ustanoviť dobro a zakázať nerest“*“.⁸⁷

Etický kódex islamu v podobe islamského práva uvádza veľa hriechov. Medzi najzávažnejšie sa radia modloslužba, vražda, cudzoložstvo, krádež a krivá prisaha. „*Za cudzoložstvo sú stanovené tresty podľa postavenia vinníka. Ak je ženatý respektíve vydatá, má byť potrestaný smrťou ukameňovaním. Ak je slobodný, trestom bude sto rán palicou... Trestom za krádež je podľa práva šarí'a useknutie ruky. Aby bolo dostatočne odstrašujúce, musí byť vykonané verejne.*“⁸⁸ Hoci je islamský právny systém najmladší pripomína nám miernejšiu formu recipročného charakteru najstaršieho eticko - právneho kódexu Chamurapiho zákonníka, kde bol princíp trestu „oko za oko, zub za zub“.

Skutky človeka podľa islamského názoru možno rozdeliť do skupín. Na prikázané, ktorých zabudnutie sa trestá, na záslužné, ktorých vykonanie sa odmeňuje, zakázané, ktorých vykonanie sa trestá, neschválené, ktorých opomenutie sa odmeňuje, ale vykonanie sa netrestá a poslednými sú ľahostajné, ktoré sa ani neodmeňujú, ani netrestajú.⁸⁹

Morálka a hodnotový systém islamu vyplývajú z Koránu. Hlavné princípy, ktoré možno definovať ako hlavné piliere islamského náboženstva pozostávajú z piatich bodov, ktoré môžeme označiť za päť hlavných pilierov islamu. „*Moslimská mravnosť má silný sociálne – etický dôraz.*“⁹⁰

Prvým pilierom je vyznanie viery. Vyznanie viery je počiatkom každej viery. „*Nie je božstva okrem jediného boha a Mohamed je jeho poslom a prorokom.*“ *Toto prehlásenie viery sa nazýva šaháda.*⁹¹ Vyjadruje uznanie a vyznanie vo vieru v jedného boha Alaha, ktorého treba uctievať, chváliť a oslavovať. Vyznanie viery - *šaháda* je prameňom

⁸⁶ Porov. OSINA, P. 2012. *Základy islamského práva*. Praha : Leges, 2012. s. 27 – 28.

⁸⁷ Tamže. s. 75.

⁸⁸ Tamže. s. 85.

⁸⁹ Porov. GLASENAPP, H. V. 2009. *Päť svetových náboženstiev*. Bratislava : Talentum, 2009. s. 388.

⁹⁰ ŠTAMPACH, I. O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 128.

⁹¹ OSINA, P. 2012. *Základy islamského práva*. Praha : Leges, 2012. s. 20.

zbožnosti.

Modlenie má pre moslimov nesmierny význam, je najhlavnejším prejavom uznania Božej existencie. Modlia za päť krát denne. Signál na modlitbu zaznieva z minaretu. Modlitba je vyjadrením vďaky za všetko, čo človeku Alah dal a taktiež je prísľubom človeka v zachovávaní mravne čistého života podľa Alahových nariadení, zakotvených v Koráne. *„Keď sa jedného dňa moslimovia proroka Mohameda spýtali, aké miesto zaujíma v náboženstve modlitba, on im odpovedal, že modlitba je nosným pilierom náboženstva.“*⁹²

Modlitbu – *salát* praktizujú počas troch denných dôb a to na úsvite, dopoludnia a odpoľudnia a po západe slnka a v noci. *Salát* sa vykonáva podľa presného poriadku pozostávajúceho z troch základných úkonov, ktorými sú stoj, úklony a kľákanie s tvárou k zemi. Každý úkon má vlastný vnútorný význam. Počas modlitieb sa veriaci tvárou obracajú ku svätyne Ká'ba v Mekke, ktorá je symbolom Božieho domu. Odporúča sa modliť spoločne. *Salát* naplňa jednotlivca silou a utvrdením sa vo viere. Je vstupnou bránou k Alahovi. Spoločnosti pripomína rovnosť ľudí pred stvoriteľom, vyzýva veriacich ku skromnosti, spokojnosti a vyrovnanosti. Prostredníctvom *salátu* je jednotlivec, ktorý ho vykonáva vnútorne i vonkajšie očistený.⁹³ Spoločné modlitby sú záväzné v piatok. Modlia sa v mešitách. *„Mešita sa tak stáva miestom, o ktorom všetci vedia, že sa tam muslimovia schádzajú v určenom čase na modlenie. Mešita poskytuje modliacim pokoj, dostatočný priestor a potrebnú čistotu na vykonanie modlitby.“*⁹⁴ Pred vstupom do mešity je potrebné sa očistiť buď vodou alebo pieskom a všetci si musia vyzuť topánky.

Islam je náboženstvom solidarity, ktorá spočíva v súcite s chudobnými, čoho dôkazom je pilier - povinná almužna, ktorá spočíva v odvádzaní určitého percenta z príjmu. Taktiež môže moslim darovať určitý milodar a vtedy ide o dobrovoľnú almužnu. *„Dôležitým princípom islamu je to, že všetko patrí Bohu a že majetok je len zverený ľuďom. Slovo zakát znamená „očistenie“ a „rast“. Tým, že veriaci oddeľuje časť majetku pre chudobných a pre celú spoločnosť sa jeho majetok očisťuje.“*⁹⁵ Zakat má v islamskej spoločnosti zabezpečiť sociálny zmier a pomôcť sociálne slabším, aby mali vhodné materiálne podmienky a prostriedky pre slušný život. *„Inštitút zakat sa v dnešnej dobe neuplatňuje vo väčšine arabských krajín i napriek jeho mnohým výhodám. Príčin, ktoré k takémuto stavu viedli, môže byť viac. Medzi tie najpodstatnejšie možno azda zaradiť fakt,*

⁹² AL - SBENATY, A. 2002. *Islam – viera a náboženstvo*. 2.vyd. Bratislava : Alja, 2002. s. 52.

⁹³ Porov. HAERI, Š. F. 1997. *Základy islámu*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 60 – 62.

⁹⁴ AL - SBENATY, A. 2002. *Islam – viera a náboženstvo*. 2.vyd. Bratislava : Alja, 2002. s. 59.

⁹⁵ OSINA, P. 2012. *Základy islámského práva*. Praha : Leges, 2012. s. 21.

že postupom historického obdobia od čias vzniku islamského štátu za života proroka Mohameda sa z dávky príjmov zakat začali financovať i štátne a verejné záležitosti, ktoré sa zaradovali pod siedmy účel (pre Božiu spokojnosť).“⁹⁶

Moslimovia dodržiavajú jeden mesiac v roku prísny pôst, ktorý zaväzuje každého od dovŕšenia štrnásteho roku života. Pôst - *Sawm* v Koráne znamená zdržanie sa jedla a pitia od úsvitu do západu slnka počas mesiaca *ramadán*, ktorý je deviatim mesiacom moslimského kalendára. Počas pôstu sa tiež treba zdržať akéhokoľvek fyzického i zmyslového pôžitku. Úžitok z pôstu je rôzny – od fyziologického až po mentálny a duchovný prospech. Človeku prináša hlbšie vedomie a citlivosť voči sebe a svetu.⁹⁷

Dôležitý význam pôstu spočíva tiež v uvedomení si hodnôt vecí, ktoré pomáhajú uspokojovať ľudské potreby ako sú jedlo a pitie. Človek berie všetko ako samozrejmú, ale až keď o niečo príde, začne si uvedomovať pravú hodnotu všetkých, dovtedy i tých najsamozrejmejších a najzákladnejších vecí. „*Postiaci sa človek si uvedomuje, že bohatstvo nespočíva len v množstve toho, čo máme, ale i v uvedomení si a pocítení hodnoty toho, čo máme.*“⁹⁸ Samozrejme existujú výnimky, pre ktoré neplatí pôst a týka sa to starých a chorých ľudí, tehotných a dojčiacich žien a žien, ktoré majú menštruáciu. Avšak ľudia, ktorí sa z daných dôvodov nepostili majú povinnosť nájsť biedneho človeka a dať mu jedlo za každý deň vynechania pôstu.

Pre každého moslima platí povinnosť aspoň raz za život vykonať púť do Mekky. Púť ako piaty pilier viery, ktorý je taktiež zakotvený v Koráne má v živote moslima mimoriadny význam. „*Ak je púť dobre vykonaná a Boh ju prijme, očisťuje islamského veriaceho od všetkých predchádzajúcich hriechov.*“⁹⁹ Púť zbližuje veriaceho s bohom, ponúka mu hlbšie precitnutie vo viere. Pomáha mu zamyslieť sa nad svojím doterajším, ale i budúcim životom. Taktiež má i spoločenský a integrujúci význam nakoľko sa na nej stretávajú tisíce moslimov z rôznych štátov. Púť – *hadždž* sa koná v dvanástom mesiaci moslimského lunárneho roka. Keďže je púť náročná a to ako fyzicky tak aj finančne je dôležité mať na zvládnutie dobrý zdravotný stav a finančné prostriedky. Vyzdvihuje hodnotu vytrvalosti a húževnatosti.

Priebeh púte sa skladá z mnohých rituálov. V určitej vzdialenosti pred vstupom do Mekky sa pútnik rituálne umyje a oblečie si *ihrám* – biely odev. Po vstupe do posvätného

⁹⁶ AL - SBENATY, A. 2002. *Islam – viera a náboženstvo*. 2.vyd. Bratislava : Alja, 2002. s. 94.

⁹⁷ Porov. HAERI, S. F. 2000. *Islám*. Bratislava : Ikar, 2000. s. 63.

⁹⁸ AL - SBENATY, A. 2002. *Islam – viera a náboženstvo*. 2.vyd. Bratislava : Alja, 2002. s. 100.

⁹⁹ ČECH, L. 2009. *Islam v životnom cykle moslimov. Sprievodca praktickým islamom*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2009. s. 107.

okrsku vykoná príslušné rituály. Najskôr sedem krát obíde Ka'bu v protismere hodinových ručičiek. Posvätný čierny kameň, ktorý je znamením jednoty sa nachádza v jej rohu. Ďalej nasleduje rýchla chôdza medzi pahorkami Safá a Marwa, ktoré sú symbolmi opatrnosti a nádeje. Ôsmy deň *hadždžu* musí pútnik odpoľudnia do západu slnka vykonať obrad stáť na pahorku Arafát. Tento obrad sprevádzaný žiadosťami o osvietenie a spásu je najvyšším aktom viery. Po Arafáte nasledujú ďalšie dva symbolické akty v púšti v Miná. Prvým je kameňovanie diabla, ktorý pripomína Abrahámovu konanie, keď mu vnútorný hlas pošepkal, aby neobetoval svojho syna. Druhým je obetovanie zvieratá, ako urobil Abrahám. Ukončenie *hadždžu* sa oslavuje nasledujúci deň – *id al -adhá*, čo znamená sviatok obety.¹⁰⁰

K týmto piatim pilierom islamu patrí ešte jeden. Tento šiesty pilier sa nazýva džihád ako svätá vojna a je v krvi každého moslima. Už prorok Mohamed vyslal svojich prívržencov, aby bojovali a preto je islam považovaný za náboženstvo, ktoré bolo šírené mečom. „*Arabské slovo džihád má niekoľko významov. Ten najzákladnejší vychádza zo slovesa džiháda, čo v prvej rade znamená vynakladanie úsilia, bojovať za niečo, až neskôr prichádza na radu význam vedenia vojny proti neveriacim.*“¹⁰¹ Džihád môže byť malý a veľký. Veľký džihád je bojom vnútorným, ktorý vedie človek sám so sebou proti vlastným chybám, nedostatkom a zlým sklonom. Malý džihád je charakteristický svojou obrannou funkciou, ktorá chráni islam, ak bude napadnutý z vonku.

Existujú štyri spôsoby poňatia džihádu. Prvým je džihád srdcom, ktorý sa prejavuje neustálym prehlbovaním osobnej zbožnosti, premáhaniu hriechu a pokušenia. Džihád jazykom sa týka podpory a šírenia pravdy misijnou činnosťou. Džihád rukou zahŕňa obecnú záslužnou a charitatívnu činnosť. Posledným je džihád mečom v zmysle presadzovania islamu násilím a bojom. Džihád nie je vojna, ktorej cieľom je rozšíriť mocenský či politický vplyv a obohatiť sa, podmaniť územie a zotročiť iných. Ak je pod týmito zámermi boj vedený tak je to bezbožný a trestuhodný čin, ktorý si zaslúži najhorší trest. Proti tomuto typu vojny je povinný sa postaviť v spravodlivom obrannom džiháde každý moslim. Obranný džihád je teda vojna náboženská, je to vojna za Alaha a šírenie jeho zjavenia a získavanie územia na, ktorom má byť nastolená jeho vláda.¹⁰²

Praktizovanie džihádu ako pilieru viery je zakotvené v Koráne. „*I bojujte za cestu,*

¹⁰⁰ Porov. HAERI, S. F. 2000. *Islám*. Bratislava : Ikar, 2000. s. 65 – 66.

¹⁰¹ ČECH, Ľ. 2008. *Islam – fakty a súvislosti. Islam v miestach pôsobenia Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2008. s. 18.

¹⁰² Porov. MENDEL, M. 2010. *Džihád. Islamské koncepcie šírení viery*. 2. vyd. Brno : Atlantis, 2010. s. 34 - 35.

ktorú Boh určil proti tým, ktorí bojujú proti vám, ale neprekračujte mieru. Ved' Boh nemá rád tých, ktorí mieru prekračujú. Zabite ich tam, kde by ste ich našli. A vyžeňte ich odtiaľ, odkiaľ vás oni vyhnali. A prepadnúť v skúške je horšie než zabitie. A nebojujte s nimi pri Posvätnnej mešite, až kým oni nezačnú v nej proti vám bojovať. Ak by proti vám bojovali tak ich zabite. Taká je odplata pre tých, ktorí odmietajú veriť.“¹⁰³ Tento príkaz konania džihádu prerástol do neúnosných rozmerov. Vzhľadom na súčasnú prevládajúcu situáciu v arabských krajinách, ktorá sa rozšírila až k nám sa aj nás problematika islamu a džihádu dotýka. Džihád sa zvrhol do radikálneho boja a príslušníci Islamského štátu¹⁰⁴, ktorý tvoria sfanatizovaní ľudia - teroristi, ktorí s vidinou večnej blaženosti neváhajú obetovať svoj a tisíce iných životov pre svoje vlastné a cudzie egoistické ciele a snahy ovládať človeka a svet.

Manželstvo a rodina má v islamskej spoločnosti významnú hodnotu a nezastupiteľnú funkciu. „Islam považuje rodinu za dôležitý prvok spoločnosti a stanovuje základné pravidlá, podľa ktorých sa má rodinný život odvíjať. Náboženstvo má veľký vplyv na usporiadanie, funkcie a hodnoty v rodine. S náboženstvom je spätý celý chod spoločnosti, spôsob života jednotlivca, jeho konanie a myslenie.“¹⁰⁵ Manželstvo berú moslimovia ako povinnosť. Muž je hlava rodiny a o svoju rodinu sa má vedieť postarať, ochrániť a zabezpečiť ju. Je dovolená polygamia, čiže mnohoženstvo. „O islame je známe, že muž môže mať až štyri manželky za predpokladu, že je schopný ich užiť a že predchádzajúce manželky súhlasia.“¹⁰⁶

Žena a muž v rodine ako i v islamskej spoločnosti nie sú rovnocenní partneri, i keď v Koráne je zakorenená rovnosť medzi mužom a ženou. „Postavenie moslimskej ženy je skutočne veľmi obmedzené (aj keď miera obmedzení nie je vo všetkých moslimských krajinách rovnaká). Žije v úzkom rodinnom prostredí a manžel má dokonca právo jej zakázať vychádzať von. Nemá právo spolupodieľať sa na rozhodovaní, nesmie byť prítomná v spoločnosti mužov, pri rodinných stretnutiach má mlčať. V tradičných moslimských rodinách jedia muži a ženy oddelene. Pozícia ženy je vo väčšine prípadov

¹⁰³ AL – SBENATY, A. 2008. *Korán. Preklad do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom*. 1. zväzok. Bratislava : Alja, 2008. s. 110.

¹⁰⁴ ISIL – Je sunnitská militantná teroristická organizácia, ktorá od roku 2014 ovláda rozsiahle časti Iraku a Sýrie. Je ohlasovateľom medzinárodného džihádu s cieľom obnovenia kalifátu, ktorý je založený na striktnnej interpretácii islamského práva šarija. Kalifát alebo tiež chalifát je spätý s úradom chalífy, ktorý ho spravuje a je politickým i náboženským nasledovníkom Mohameda. Pôvodným kalifátom bola Arabská ríša. Organizácia pácha brutálne teroristické atentáty, masové popravy vojakov a civilistov, surovo utláča iné náboženské skupiny, ničí historické a kultúrne pamiatky.

¹⁰⁵ OSINA, P. 2012. *Základy islamského práva*. Praha : Leges, 2012. s. 59.

¹⁰⁶ ŠTAMPACH, I. O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 129.

*mimo akéhokoľvek podstatného diania. Výnimku tvorí výchova detí do pubertálneho veku. Potom zodpovednosť za deti preberá muž.*¹⁰⁷ Podriadenosť mužovi sa premieta i do spôsobu obliekania. Ženy sa musia zahaľovať do *burky* – voľný odev, ktorý siaha až po zem. Mala by byť zahalená pred cudzími mužmi, ich krásu môže vidieť doma v súkromí iba jej vlastný manžel, svokor a syn. Rozvod je pomerne jednoduchý. Stačí, keď muž trikrát po sebe vyriekne zapudzujúcu formulu, avšak i po rozvode sa o ženu musí starať.

Islam je náboženstvo, ktoré je zložené z množstva úrovní a realít. Najzákladnejšia hodnota pre moslimov je viera v boha – Alaha, ktorý má absolútnu moc nad všetkým. Je atribútom absolútnej božskej spravodlivosti. Svojim životom sa moslim podieľa na vytváraní svojho budúceho posmrtného života. Moslim sa má riadiť ustanoveniami Koránu. Avšak ako je známe hlavne v súčasnosti existuje veľa rozdielov a odlišností medzi ideálom a žitou skutočnosťou.

V súčasnosti čelíme hrozbe islamizácie Európy, čiže stretu islamského sveta s kresťansky založenou Európou. Sú to dve civilizácie s rozdielnymi hodnotami, spôsobmi, zvykmi a mravmi. Európa, európska kultúra a hodnoty sú vážne ohrozené nástupom novej etapy medzinárodného džihádu, ktorý sa šíri globálne. Deň čo deň sa dozvedáme prostredníctvom médií o rozsiahlych teroristických výbuchoch v európskych metropolách. Vidíme brutálne krvavé popravy zajatých vojakov a civilistov. Umiera množstvo nevinných ľudí. Hodnota ľudského života neznamena nič, absentujú tu základné ľudské práva a slobody. Neustále pribúda počet migrantov, ktorí utekajú z arabských krajín pred vojnou, ktorú chcú - nechcú ťahajú so sebou. Túto migráciu využíva a používa k svojmu cieľu Islamský štát, ktorého bojovníci prenikajú do utečeneckých vlín, aby podporili alebo vytvorili teroristické jednotky na našom území. Európa je vo vojnovom stave a konflikte. Jednotlivé európske krajiny zvyšujú stupne teroristickej hrozby a zvyšuje sa i ochrana. Sme ohrození na životoch, ale neistá je i naša kultúra, tradícia, hodnoty, budúcnosť a civilizácia vôbec.

¹⁰⁷ ČECH, L. 2008. *Islam – fakty a súvislosti. Islam v miestach pôsobenia Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M.R. Štefánika, 2008. s. 22.

3 AXIOLOGICKÝ ROZMER POSTMODERNEJ RELIGIOZITY

V súčasnosti žijeme v dejinnom období, ktoré je označované výrazom postmodernizmus. Postmoderna je charakteristická názorovou pluralitou, sekularizáciou, krízou kultúry, hodnôt, morálnym relativizmom a individualizmom. Z religiózneho hľadiska: „Charakteristické znaky postmoderny sú: bezbožnosť, bezzákonnosť, myslenie bez dejín a minulosti, nezmyselnosť, zvod, nová kultúra života, strata zmyslu strádania a utrpenia, úpadok kultúry, úpadok morálky.“¹⁰⁸ V postmodernej spoločnosti vládne chaos v oblasti náboženskej a hodnotovej orientácie človeka. Je to stav, v ktorom si každý môže robiť čo chce a presadzovať názory a hodnoty, ktoré považuje za správne. Postmoderná spoločnosť je viac menej spoločnosťou bez Boha, bez viery. Hlása stupňovitú spotrebu a konzum, preferuje materiálne hodnoty, ktoré majú ľuďom zaručiť šťastný a spokojný život a ztracuje všetky morálne a duchovné hodnoty, ktoré sú ako jediné skutočné a dôležité pre život človeka. Materiálne hodnoty sú konečné a nezaručia človeku nekonečné šťastie ako duchovné a kresťanské hodnoty, ktoré sú stále a večné. Materiálne hodnoty nikdy nevynahradia človeku pravý význam a zmysel kresťanských duchovných hodnôt, hoci pre pozemský život sú dôležité.

3.1 HODNOTOVÉ ASPEKTY POSTMODERNY

Už v úvode kapitoly sme sa oboznámili s významom výrazu postmoderna, ktorá prevláda v súčasnom svete. Ľudia zabudli na pravé a skutočné hodnoty, stratili svoj pravý eschatologický zmysel a rozmer života, a do stredobodu svojho záujmu a života postavili túžbu po majetku a materiálnych hodnotách, ktoré im majú zabezpečiť nekonečné šťastie. Postmoderna je taktiež dobou elektronickou, v ktorej je všetko možné. Človek je ovládaný a sledovaný médiami, ktoré neustále ovplyvňujú ľudí a ich myslenie a správanie.

Doba postmoderny je charakteristická nihilizmom hodnôt, ktorý odmieta všetky metafyzické princípy, resp. ich metafyzické ukotvenie. „*Súčasná kultúra konzumu mlčí o všetkom, čo súvisí so zriekaním sa, disciplínou a morálnym poriadkom. Nehovorí nič*

¹⁰⁸ DILLIG, H. – HIPPEL, A. 2012. *Čo je postmoderna?* Bratislava : MSEJK, 2012. s. 7.

o zmysle života, o tajomstve, o Bohu, ba ani o hodnotách ľudského srdca.“¹⁰⁹ Postmoderna vytvára stále nové a nové takzvané hodnoty a ku skutočným hodnotám zahŕňa negatívny postoj. Tradičné hodnoty tak strácajú svoj význam. Hodnoty človeka sa menia a dochádza k ich relativizácii. Pre človeka postmodernej doby má zmysel a hodnotu prevažne len to, čo mu prináša úžitok, šťastie, zábavu.

Nakoľko život človeka nemôže existovať bez viery, tak postmoderný človek hľadá akúsi náhradu skutočných hodnôt a kultúry. Človek postmoderny tu a teraz hľadá svoje šťastie, akési duchovno a siahá po drogách, po rôznych ezoterických a okultných praktikách a zážitkoch. Zábavný priemysel zahmlieva zmysly rôznymi televíznymi hrami, súťažami a zastierajú tak beznádejnú situáciu ľudstva. Popové a rockové hviezdy, ktoré sú novodobými modlami zvedli celé generácie do novodobej modloslužby. Zavádzajú dočasný pocit blaženosti. Hudobná kultúra postmoderny sugeruje ľuďom: Teraz chcem byť šťastný, nezaujíma ma minulosť ani budúcnosť a týmto sa snažia nahradiť vieru.¹¹⁰

Postmoderna je bezbrehá svojvôľa slobody a plurality všetkého a všetkých. „*Pluralita je normou, ktorá všetky normy popiera. Znamená to, že už ani nevieme, kde sa pravda nachádza.*“¹¹¹ S pluralitou sa spájajú liberálne postoje v dôležitých mravných, právnych a spoločenských otázkach ako napríklad registrované homosexuálne partnerstvá, ktoré si nárokuje právo adopcie detí, otázka interrupcie, legalizácie drog a mnoho ďalších. V dôsledku liberálnych postojov postmoderného pluralizmu dochádza ku kríze tradičných kresťanských hodnôt ako je manželstvo. Hodnota života, ktorú sme dostali od Boha ako dar je tu braná do rúk človeka, ktorý rozhoduje o živote alebo smrti. „*V období postmoderny sa na každej úrovni popiera Boh. Bez slova, ale o to viac myslením, konaním a celým štýlom života. Človek sa stal sám sebe pánom, bohom, človek určuje, čo je správne a čo nie.*“¹¹² Vládné prílišný individualizmus, človek nerešpektuje žiadne etické a morálne pravidlá a kódexy, robí si sám čo sa mu zachce, zapáči a čo mu vyhovuje a pritom nemyslí na následky svojho konania.

Ľudia stratili cit a zmysel pre skutočné hodnoty, sú príliš zaujatí sami sebou, vlastnou slávou, majetkom, peniazmi a zábavou, ktoré sa pre nich stali dôležitými hodnotami. „*Hodnotové vákuum môže byť spôsobené absenciou potrieb nasýteného, ba*

¹⁰⁹ HREHOVÁ, H. *Filozofia hodnôt a aktualizácia cností v kultúre 21. storočia*. In : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v rámci 4. stretnutia SFZ v dňoch 12.-14. Septembra 2001 v Píle pri Častej. 2002. *Človek, kultúra, hodnoty*. Bratislava : Iris, 2002. s. 25.

¹¹⁰ Porov. DILLIG, H. – HIPPEL, A. 2012. *Čo je postmoderna?* Bratislava : MSEJK, 2012. s. 14 – 15.

¹¹¹ SAPÍK, M. – PAVLIČIKOVÁ, H. *Aspekty morálnej filozofie v postmodernej situácii*. In : SAPÍK, M. – PAVLIČIKOVÁ, H. – KONDRLA, P. – BLAŠČÁKOVÁ, A. – JUROVÁ, J. – TEPLAN, D. 2009. *Etika a postmoderna*. Nitra : FF UKF, 2009. s. 17.

¹¹² DILLIG, H. – HIPPEL, A. 2012. *Čo je postmoderna?* Bratislava : MSEJK, 2012. s. 7.

*dokonca presýteného človeka, ktorý si nedokáže osvojiť nové motivačne pôsobiace potreby. Alebo ho spôsobuje skutočná bieda, ktorá problematizuje samotné prežitie človeka, núti ho, aby redukoval svoje potreby na minimum, a tak ho zbavuje citlivosti, zmyslu pre hodnoty. Nemusí to byť iba bieda fyzická, ale napríklad aj morálna, kultúrna.*¹¹³ Prevládajúcim postojom postmoderného človeka je, že myslí len sám na seba a uspokojovanie svojich potrieb vôbec sa nezaoberá druhými ľuďmi, je to egoista.

To, čo ľudstvo dnes potrebuje je dialóg, solidarita, spoločenstvo lebo len to dokáže človeka zachrániť pred prázdnotou. Ľudstvo nepotrebuje diktatúru relativizmu a liberalizmu ale to, čo potrebuje je mať vedomosti o sebe samom. Kto sme? Kam sa uberáme? Aký je cieľ ľudského života? Prečo je rozumné dodržiavať etické princípy a zásady? K odpovediam môže prispieť sebadisciplína, mravné oživenie, zachovanie tradičnej rodiny a manželstva, ktoré je trvalým zväzkom muža a ženy. Treba povedať, že vzťah etiky a kultúry nemôže byť nikdy banalitou. Ak si každá zachová svoje ambície môžu byť plnohodnotne využité v službe ľudstvu a humánnosti.¹¹⁴

V súčasnosti vládne v spoločnosti kríza hodnôt. Prevládajú hodnoty spojené zo zábavou, majetkom a konzumným životným štýlom. Ľudia vyznávajú všelijaké pseudohodnoty, ktoré nie sú skutočnými hodnotami. Človek ani nemá svoje vlastné stabilné hodnoty pretože vyznáva hodnoty, ktoré sú aktuálne v móde a rešpektujú ich aj ostatní. Myslia len na nekonečné šťastie a pritom si neuvedomujú, že ich život je konečný. „*Postmoderný človek bez Boha nevie kam má ísť a nevie ani pochopiť, kým je on sám...*“¹¹⁵ Dnešný človek by sa mal zamyslieť nad svojim konaním, životom a smerovaním. Nemal by sa nechať ovládať davovou psychózou spotreby a komercie a mal by vo svojom živote znovu objaviť Boha a duchovné hodnoty, a nájsť tak zmysluplný cieľ a zmysel života, ktorý spočíva v skutočnom šťastí vo večnosti. Pre život je dôležitá predovšetkým večná hodnota lásky, bez ktorej zmysluplný život nie je možný.

¹¹³ BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. 2. vyd. Nitra : FF UKF, 2007. s. 144.

¹¹⁴ Porov. HREHOVÁ, H. *O vzájomných prienikoch a diferenciách etiky a kultúry v horizonte dejín*. In : HREHOVÁ, H. a kol. 2012. *Etika a kultúra*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2012. s. 28.

¹¹⁵ HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie*. Trnava : FF TU, 2009. s. 281.

3.2 FENOMÉN POSTMODERNEJ RELIGIOZITY A JEJ HODNOTOVÉ PARAMETRE

Postmoderna, prílišná pluralita a relativizmus spôsobili úpadok tradičných hodnôt a umožnili nástup novým. A tak sa postmoderný človek zmietajúci v chaose a kríze samého seba obracia na nové spôsoby žitia, viery a zmyslu života, v dôsledku čoho vznikajú nové hnutia a kulty postmodernej religiozity. „*Medzi atribúty novej paradigmy zjednocujúcej postmodernú religióznú rôznorodosť, ktorá mení pohľad na svet a na samotné posvätno, patria: holizmus, spirituálny monizmus, evolucionizmus a v neposlednej rade etický relativizmus.*“¹¹⁶ Typickým fenoménom, ktorý je mimoriadne rozšírený a reprezentuje postmodernú religiozitu je hnutie New age – Nový vek.

Nový vek sa označuje aj obdobím Vodnára, Akvária, Slnka alebo Solária. Tieto označenia majú svoj pôvod v okultno – špiritistickej astrologickej predstave, podľa ktorej Slnko zotrvá v jednom súhvezdí dvetisícsto rokov. V súčasnosti sa vraj nachádzame na prechode od kresťanského obdobia Ryby k „celostnému“ či holistickému obdobiu Vodnára. Počiatky idey New Age nachádzame v Teozofickej spoločnosti, ktorú založila v roku 1875 Helena Petrovna Blavatská. Pojmy New Age, respektíve obdobie Vodnára prvýkrát zaviedla Alice Ann Baileyová, ktorá bola významnou členkou Teozofickej spoločnosti.¹¹⁷ „*Hlavné motto spoločnosti znelo: Niet vyššieho náboženstva, ako je pravda...Avšak koncepcia Teozofickej spoločnosti hovorí v prospech vlastnej duchovnej cesty a samostatného hľadania najvyššej pravdy.... Ďalším dôležitým cieľom Teozofickej spoločnosti bolo spojenie náboženstiev sveta do jedného údajne nenáboženského, avšak spirituálneho celku.*“¹¹⁸ Preberá významné prvky, mystické učenie o Bohu, božstvách a duši z doterajších náboženstiev sveta, predovšetkým buddhizmu, hinduizmu, kresťanstva a taoizmu. Toto preberanie a spájanie rôznych prvkov sa nazýva synkretizmus, ktorý je charakteristický pre hnutie Nového veku. V minulosti bol synkretizmus typický pre grécko – rímsky svet.

Každé náboženstvo a hnutie má svoju vnútornú ustálenú štruktúru prostredníctvom, ktorej existuje a funguje v spoločnosti. „*V prípade hnutia new age sa stretávame s novým netradičným systémom usporiadania náboženskej komunity. Štruktúru tu tvorí organická sieť, kde jednotlivé náboženské alternatívy, ktoré môžu hoci iba sčasti akceptovať prvky*

¹¹⁶ ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 67.

¹¹⁷ Porov. KEDEN, J. 1990. *Takzvané mládežnícke sekty a okultná vlna. Sľuby a nebezpečenstvá, informácie a hodnotenia*. Bratislava : Lúč, 1990. s. 164 – 165.

¹¹⁸ ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 39.

synkretickej religiozity, vytvárajú jej uzlové spojenia. ¹¹⁹

New Age hovorí o kozmických cykloch, ktoré sú rozdelené na štyri veky klasickej mytológie a to zlatý, strieborný, bronzový a železný. Teraz vraj končí železný vek, ktorý označujú ako vek Rýb – je to kresťanský vek, pre ktorý je vraj charakteristický dogmatizmus, netolerantnosť a náboženský fanatizmus. Teraz je vraj veľmi blízko zlatý vek Vodnára, ktorý zaplaví ľudstvo mierom, svornosťou a harmóniou v trojakom smere – vo vzťahu k sebe samému, k ostatným a vesmíru. Z toho vyplýva, že osud dejín nezávisí od Boha ani od úsilia človeka ale od posunu Slnka a jeho planetárneho systému, od jeho pozície v znameniach zverokruhu.¹²⁰ Tu môžeme badať astrologický a okultný vplyv na tvrdenia hnutia. Týmto predstavami chcú zmeniť a spôsobiť prelom ľudského vedomia. Cieľom je zbaviť ľudí Boha a predstáv s ním spojené a vytvoriť im ilúziu vlastnej ľudskej božskosti a neobmedzených možností.

Každé náboženstvo je rozpoznávané pomocou určitých náboženských symbolov. Ako napríklad šesťcípá hviezda je symbolom judaizmu, symbol kríža a akrostikon ryby prináležia kresťanstvu. Taktiež i novovzniknuté náboženstvá majú svoje symboly. V prípade New age ide o viacero symbolických znakov. Jedným z nich je *Ganymédes* – postavička z gréckej mytológie, ktorá má sprevádzať ľudstvo celým vekom Vodnára. Ústrednou myšlienkou mýtu je idea večnej mladosti, krásy a nesmrteľnosti. Taktiež symbol 666 môžeme priradiť k Novému veku. Trojnásobný výskyt čísla symbolizuje plnosť a božskosť človeka. Tretím symbolom je dúha, ale v opačnom poradí ako v prírode, ktoré ukazuje na božstvo, ktoré je zakotvené imanentne v každom človeku.¹²¹

Nový vek nemá žiadny etický systém ani morálne normy a pravidlá. Morálka člena New age ako vlastného zákonodarstva má základ v jeho vlastnom meradle toho, čo sa mu páči a čo považuje za dôležité. *„Pokiaľ stúpenci New age prehlasujú nejaké absolútne hodnoty, robia to väčšinou inštinktívne než na základe nejakých logických úvah. Niektorí môžu hovoriť o zákone karmy, podľa ktorého sa údajne riadia morálne odmeny a tresty pri prevetľovaní, ale pojem morálky je obvykle relativizovaný alebo úplne vyhodnený.*“¹²² Avšak existuje šesť bodov duchovnosti hnutia, z ktorých si jednotlivé skupiny tvoriace hnutie vyberú, čo je pre nich dôležitejšie a prvoradejšie. *„Jednotlivé body doktríny nie sú žiadnym originálnym konceptom. Ich obsah bol jednak prebratý z tradičných náboženstiev,*

¹¹⁹ Tamže. s. 29.

¹²⁰ Porov. GÓMEZ, M. G. *Výzva hnutia New Age a odpoveď na ňu*. In : MORAVČÍKOVÁ, M. (ed.) 2005. *New Age*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2005. s. 203 – 205.

¹²¹ Porov. ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 47 – 49.

¹²² GROTHIUS, D. R. 1995. *Tváří v tvář New Age*. Praha : Návrat domů, 1995. s. 14.

avšak skreslený a dodatočne upravený.“¹²³

Prvou tézou duchovnosti hnutia je tvrdenie: „*Boh je neosobný a nie je oddelený alebo odlišný od tvorstva.*“¹²⁴ Toto tvrdenie má svoj pôvod vo východných náboženstvách ako napríklad v hinduizme, v ktorom je Boh božský princíp, energia, sila. Z toho vyplýva, že prívrženci hnutia neuznávajú vonkajšiu autoritu iba vnútornú, ktorá je chápaná ako boh v človeku, boh nie je odlišný od človeka. Človek má božskú moc a silu a všetko je od neho závislé. Možnosti sveta nie sú ohrozené a nemá žiadny cieľ. Rozdiel medzi dobrom a zlom neexistuje, znamenajú to isté.

Na prvý princíp nadväzuje aj druhý, ktorý hovorí, že: „*Ludstvo, ako všetko tvorstvo, sa zúčastňuje na základnom jestvovaní Boha, a preto je božské.*“¹²⁵ Hovorí o božskej podstate človeka, ktorý je obdarený božskou iskrou, ktorou sa stáva duchovne osvietený, vďaka čomu môže určovať, čo je dobré a zlé. Hnutie má odlišnú predstavu o osobe a obete Ježiša Krista. Tvrdia, že obeťou na kríži Ježiš nezmyl hriechy sveta a považujú kresťanstvo za krvavé náboženstvo. Osobu Ježiša Krista považujú len za posla a proroka Boha, ktorý je v podstate len človekom, ktorý získal božskosť a nie je Božím Synom a stal sa perfektným majstrom.¹²⁶ V súvislosti s týmto tvrdením sa New age označuje ako samospasiteľné náboženstvo, pretože človek ako božstvo sám sebe odpúšťa hriechy a previnenia, nepodlieha nijakým zákonom a normám a zodpovedá sa len sám sebe.

Tretím pilierom duchovnosti New age je: „*Všetky ľudské krízy pramenia z ignorovania božskosti a jednoty so všetkými vecami.*“¹²⁷ Všetko zlo, hriechy a trápenie pochádzajú z nevedomenia si človeka svojej hodnoty - vlastného božstva. „*Ak sme všetci Boh, predpokladá sa, že v nás pulzujú výsady Božstva. Sme neobmedzené obdarovaní. Sme zázraky, ktoré čakajú až sa stanú. Oslobodení od takýchto pradávnych báji ako je ľudská obmedzenosť a smrteľnosť, skazenosť a prvotný hriech, môžeme voľne skúmať žiarivé obzory božstva. Jediným našim problémom je neznalosť.*“¹²⁸ Na toto tvrdenie nadväzuje štvrtý bod, ktorý hovorí: „*Jedinou potrebou ľudstva je preto transformácia – vedomie*

¹²³ ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 104.

¹²⁴ LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. s. 11.

¹²⁵ Tamže. s. 11.

¹²⁶ Porov. ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 104.

¹²⁷ LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. s. 12.

¹²⁸ GROTHIUS, D. R. 1995. *Tváří v tvář New Age*. Praha : Návrat domů, 1995. s. 15.

božskosti.“¹²⁹ Človek ako svoj zákonodarca a normotvorca má prehodnotiť a zmeniť svoje presvedčenie a náhľad o sebe samom, o iných a o svete. Má si uvedomiť svoje neobmedzené možnosti, ktoré mu jeho božstvo ponúka. Transformáciou sa ozdraví svet a ľudstvo.

Piata regula duchovnosti hovorí o metódach premeny vedomia. „*Transformácia sa dá dosiahnuť ktoroukoľvek z nespočetných techník, ktorými možno pôsobiť na telo, myseľ alebo dušu.*“¹³⁰ Tieto prostriedky majú za cieľ dosiahnutie nového vedomia, ktoré poskytne človeku objavenie neznámeho vnútra vlastnej osobnosti. „*K účinnejšiemu navodeniu rozšíreného stavu vedomia môžu prispieť ďalšie artefakty často využívané v ezoterike. Nápomocné sú omamné vône tyčiniek, monotónne opakovanie mantier, prítomnosť obrazcov tzv. jantier – religióznych piktogramov, ako i vykonávanie špeciálnych pohybov tela.*“¹³¹

Posledný šiesty bod súvisí s transformáciou vedomia človeka. „*Osobná transformácia je základom globálnej transformácie, ktorej charakteristickými črtami bude masové osvietenie a spoločenská jednota.*“¹³² Toto tvrdenie súvisí so zlatým vekom Vodnára, ktoré symbolizuje pokoj a mier vo svete. Myslieť globálne a jednotne to je podľa New age základnou a podstatnou vývinovou reformou pre ľudstvo a spoločnosť.

V New age sú veľmi obľúbené dýchacie techniky terapií. Hyperventiláciou¹³³ sa dosahuje stav, ktorý má následok halucinácie podobne ako pri užívaní drog. Účastník terapie potom rozpráva o zážitkoch z predchádzajúcich inkarnácií alebo o spojení individua s kozmom ako svoje vlastné skúsenosti. Za následok realizovania rozličného chápania reinkarnácie pri týchto terapiách pozorovať u účastníkov stratu zmyslu pre skutočnosť, terajší život chápu len ako prechod k životu v „kozmickej súlade“. Aktuálna existencia stráca svoj význam a dôležitým sa stáva iba zážitok údajne vyššieho povedomia, s ktorým je spojený zlatý vek Vodnára.¹³⁴

V hnutí je akcentovaná klamná predstava a ilúzia hodnoty slobody človeka, nakoľko s premenou vedomia prostredníctvom mnohých metód v prospech hnutia sa mení

¹²⁹ LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. s. 12.

¹³⁰ Tamže. s. 12.

¹³¹ ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 143.

¹³² LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. s. 13.

¹³³ Hyperventilácia – nárast pľúcnej ventilácie prehĺbením dychu alebo zvýšením dychovej frekvencie. Toto prekysličovanie môže spôsobiť mdloby, kŕče, nevoľnosť.

¹³⁴ Porov. KEDEN, J. 1990. *Takzvané mládežnícke sekty a okultná vlna. Sľuby a nebezpečenstvá, informácie a hodnotenia*. Bratislava : Lúč, 1990. s. 170 – 171.

i jeho hodnotová orientácia, etické a morálne zásady. „*Nádejní adepti do kultu prichádzajú s vlastným morálnym profilom, ktorý zahŕňa nielen etické normy, ale i spoločenské a rodinné väzby. V niektorých prípadoch sa však po absolvovaní metódy u jednotlivcov narišajú nielen zažité hodnotové vzorce, ale i osobné vzťahy, a tak i samotná integrita človeka.*“¹³⁵

New age je špecifickým fenoménom, ktorý využíva postmodernu v svoj prospech. Táto súčasná spoločenská situácia je živná pôda pre rozmach rôznorodých hnutí a spoločenstiev. V dobe, v ktorej vládne kríza a chaos spojený s úpadkom tradičných hodnôt je človek zmätený a nevie sa zaradiť a vybrať si z množstva názorov a predkladaných moderných hodnôt, je ovplyvniteľný a ľahko uverí iracionálnym sľubom a predstavám, ktoré mu ponúkajú a deklarujú lepší život a svet hoci sú úplne nezmyselné. „*A filozofia Nového veku sa propaguje vo veľkom. Je atraktívne zabalená a má veľkú reklamu ako komerčný produkt, pričom sa často využívajú populárne osobnosti z oblasti zábavných žánrov, ako aj iní ľudia, ktorým to vynáša.*“¹³⁶ Nový vek sa šíri na globálnej úrovni a stále viac sa propaguje vo všetkých spoločenských a kultúrnych sférach a inštitúciách

3.3.1 ZÁBAVA V POSTMODERNEJ RELIGIOZITE

V predchádzajúcich riadkoch sme konštatovali, že fenomén postmodernej religiozity sa šíri globálne do všetkých spoločenských sfér a teda aj do oblasti zábavy, ktorá je zároveň prostriedkom jeho šírenia. Spadajú sem rôzne podoby zabávania sa súčasného človeka či už hudba, rôzne festivaly a workshopy, filmový priemysel až po dnes tak populárnu ezoteriku, okultizmus spojený s mágiou a špiritizmom, ktoré sú charakteristickým znakom Nového veku, a ku ktorým sa človek v dnešnej spoločnosti veľmi často utieka.

Spirituálny charakter spojený s ezoterickými a okultnými prvkami hnutia je zrejmý už na prvý pohľad. „*Slovo spiritualita pochádza z latinského slova spiritualis – (duchovný) a znamená individuálne intenzívne prežívanie realizované bytostným ponorením sa do chápania seba samého a osobného či neosobného boha.*“¹³⁷ Ezoterika je široko dostupná,

¹³⁵ ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 112.

¹³⁶ LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Transciscus, 1993. s. 13.

¹³⁷ ŠÍP, M. 2010. *SPIRITUALITA v kontexte fenoménu siekt a nových náboženských hnutí*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2010. s. 4.

avšak aktuálne zrozumiteľná len pre zasvätených teda len pre úzky okruh ľudí, ktorí ju predvádzajú a tak distribuujú. Je spojená s vykladaním kariet, veštením, magickou a liečivou mocou kameňov a talizmanov. Z hľadiska religionistiky okultizmus ako taký odhaľuje niečo skryté, tajné a duchovného charakteru. Je spojený s vierou v nadprirodzené sily, ktoré pomáhajú človeku pri uskutočňovaní jeho rozličných zámerov prostredníctvom mágie, ktorá je jeho najdôležitejšou súčasťou a prostriedkom. S okultizmom súvisí i špiritizmus, ktorý vychádza z presvedčenia, že existuje tajomný a nadprirodzený svet duchov. „*Ide o kontakt s mŕtvymi, kde špiritista, vykonávajúci takéto praktiky, väčšinou používa nejaké médium alebo je médiom sám. Médium slúži ako komunikačný kanál pri prenose informácií medzi oboma svetmi. Médium sa niekedy dostáva do tranzu, keď sa komunikuje so svetom mŕtvych. Toto všetko sa realizuje na seansách.*“¹³⁸ Človek má dôverovať iba Bohu a vložiť všetku nádej a dôveru do Božích rúk a nemal by skúmať to, čo mu nie je dané a dovolené poznať a mal by sa viac starať o to, čo mu je dané a dovolené.

Najdôležitejšou súčasťou okultného hnutia Nový vek je viera v *karmu* a *reinkarnáciu*. V *karme* neexistuje odpustenie, ale platí zákon odplaty za každé ľudské zlyhanie, ktorým sa dosiahne dobro v nasledujúcom živote. *Karma* je rovnováha dobra a zla a prostriedok inkarnácie. Človek, ktorý sa chce naraz zbaviť veľkého množstva negatívnej *karmy* si môže zvoliť, aby sa narodil handicapovaný, aby ho potratili alebo aby dostal rakovinu. Niektorí prívrženci hnutia dokonca tvrdia, že obeť holokaustu si dobrovoľne zvolili takýto osud, aby rýchlejšie dosiahli lepšie vtelenie. Ďalšou identifikačnou črtou hnutia je kryštálová móda pripomínajúca pohanské praktiky, ktoré pripisovali zázračnú moc pekným kameňom. V myslení okultnej vetvy hnutia hrajú dôležitú úlohu i mimozemšťania a UFO, ktorí sú vraj oproti nám na vysokej duchovnej, vedeckej i intelligenčnej úrovni.¹³⁹

Súčasný človek sa najradšej zábava, k čomu ho vedie postmoderná spoločnosť, ktorá chrlí zábavné programy, seriály, relácie, rôzne koncerty a festivaly. Vidia v tom cestu poblúznenia mysle človeka a odpútanie jeho pozornosti od podstatných a závažných problémov a otázok súčasnej krízy spoločnosti. Fenomén zábavy je dnes mimoriadne rozšírený a má veľkú obľubu. „*Podujatia hnutia Nový vek umožňujú svojim účastníkom živú sociálnu skúsenosť – príležitosť rýchlo vstúpiť do intímneho vzťahu bez zodpovednosti,*

¹³⁸ Tamže. s. 17.

¹³⁹ Porov. LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. s. 14 – 16.

ktorú so sebou prinášajú dlhodobé vzťahy. Pri týchto podujatiach sa dostáva veľká publicita ich organizátorom a tým, ktorí z hnutia Nový vek ťažia. Príkladom takýchto podujatí sú Festivaly mysle, tela a duše (Mind, body & spirit festivals). Schádza sa na nich až stotisíc účastníkov, aby sa stretli s „odborníkmi“, ktorí im povedia o ich minulých životoch a podučia ich v astrológii, numerológii, čítaní z tarotových kariet, využívaní moc kryštálov, oboznámia ich s auarami, UFO atď. a predajú im pyramídy, kryštály, bylinkové lieky a zdravé potraviny.“¹⁴⁰

Taktiež do zábavného priemyslu patrí i oblasť hudby. Hudba je nástrojom vyjadrenia emócií, pocitov, myšlienok a dokáže človeka ovplyvniť a naladiť ho na tú „správnu vlnu“.

Hudba New age je nesmierne širokým pojmom. Označuje mnoho žánrov od nevýrazných skladieb cez zložito skomponovanú a výraznú skladbu až po zmes jazzu a rocku. Používa sa na utíšenie duše a tiež s cieľom vyvolať meditatívnu zmenu vo vedomí človeka. Napríklad *Steven Halpern* – novátor v oblasti hudby New age je autorom mnohých nahrávok, ktorých súčasťou sú mystické východné praktiky. Jeho skladba *Suita planéty* má poslucháčom navodiť zameranie sa na sedem čakier – energetických centier v tele, ktoré zodpovedajú siedmim farbám a zvukom. Človek sa má pri poslednej siedmej voľbe B - dur sústrediť na temeno hlavy a predstaviť si fialovú farbu a vítať energiu božského vedomia.¹⁴¹ Hudba Nového veku pôsobí na zmysly človeka, avšak do akej miery ho ovplyvní a či ho vôbec ovplyvní zostáva na vlastnej osobitosti a viere každého človeka.

Zábavný priemysel produkuje i množstvo seriálov a filmov, ktoré nesú jasné posolstvá a tematiku Nového veku. Čoraz populárnejším filmovým žánrom sa stáva vedecko – fantastický tiež nazývaný sci-fi motív, kde hlavná idea je budúcnosť, vyspelé civilizácie a svety, kde ľudia dokážu zachrániť svet prostredníctvom vlastnej sily mysle a pokročilých vynálezov a strojov. „Filmy sú mocným nástrojom na ovplyvňovanie miliónov myslí. *Hviezdne vojny (Star Wars)* boli iba prvým z mnohých filmov, čo sa zmieňujú o panteistickej „Sile“, ktorá predstavuje božstvo, o intuitívnej komunikácii s „druhou stranou“ a „povstávajúcich učiteľoch“, ktorí tvoria hierarchiu na povznesenie ľudstva do Nového veku. Často opakovaným posolstvom týchto filmov je, že ľudia majú v sebe všetko, čo potrebujú, a jediná realita je tá, ktorú vnímame.“¹⁴²

I v športe môžeme vidieť a nájsť dôraz na meditatívne techniky ako napríklad kung

¹⁴⁰ Tamže. s. 16.

¹⁴¹ Porov. GROTHIUS, D. R. 1995. *Tváří v tvář New Age*. Praha : Návrat domů, 1995. s. 159 – 160.

¹⁴² LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 1993. s. 17.

–fu, džudo, karate, aikido, ktoré sú založené na východných technikách a môžu využívať a viesť k zmenenému stavu vedomia. A tak je to pri mnohých ďalších športoch ako napríklad pri futbale. John Brodie bývalý americký obranca hovorí: „*Ked' hráte, môžete sa dostať do inej skutočnosti, realita nezapadá do súradnicovej siete, s ktorou si ľudia spájajú život a ani do kategórií, ktoré tréneri, fanúšikovia a športoví redaktori aplikujú na hru.*“¹⁴³ Ako teda môžeme vidieť posolstvá postmodernej religiozity sa šíria všemožnými spôsobmi a rozličnými prostriedkami a niekedy si ani sám človek neuvedomuje ako a čo pôsobí na jeho zmysly, správanie a život ako taký. Preto je dôležité mať pevnú vieru a vôľu zotrvať v nej.

3.3.2 ALTERNATÍVNA MEDICÍNA

New age zasiahlo i oblasť zdravia a medicíny. Ezoterické a okultné vplyvy a synkretizmus hnúť sa do medicínskeho prostredia pretavili v podobe alternatívnej medicíny, ktorá by sa z lekárskeho hľadiska mala používať iba ako dodatočná liečba. Alternatívna medicína má nespočetne veľa druhov. Môže ísť napríklad o akupunktúru, ktorá pochádza z Číny a spočíva v zapichovaní tenkých ihličiek do citlivých tzv. akupunktúrnych bodov na koži. Aura – Soma je terapia s farbami, ktoré pôsobia na telo, myseľ a vedomie človeka. Liečebná pyramída, kde sa účinok liečby dosahuje pobytom v objekte, ktorý má tvar pyramídy, reiki, ktoré patrí medzi tradičnú japonskú liečebnú metódu a spočíva v uvoľnení zablokovanej životnej energie, homeopatia a mnoho ďalších.

Alternatívna medicína pristupuje k človeku holisticky a komplexne. Človek je vnímaný a liečený v jednej totalite. Holistický prístup zahŕňa v pacientovi tri roviny: telo, dušu a ducha.¹⁴⁴ Cieľom je uzdraviť a priniesť harmóniu a rovnováhu do celého organizmu, čiže uzdraviť nielen telo ale aj dušu a ducha.

Najrozšírenejším variantom alternatívnej medicíny je práve homeopatia. Je propagovaná ako účinná a neškodná, čo však nie je pravda. Jej zakladateľ Samuel Christian Hahnemann postavil metódu homeopatie na starom okultnom pravidle sympatickej mágie, ktorá hovorí, že chorobu možno vyliečiť podobnou látkou, ktorá ju vyvolala. Dnešní propagátori tvrdia, že úspešnosť liečby nezávisí od množstva liečebnej

¹⁴³ Porov. SIRE, J. W. 1993. *Za novými svetmi. Prírodce svetovými názory*. 2. vyd. Praha : Návrat, 1993. s. 106.

¹⁴⁴ Porov. ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 153.

látky. Veľmi často sa v homeopatiku nenachádza ani molekula liečivej látky. K účinnej liečbe vraj stačí, ak bola liečivá látka prítomná v roztoku vody lebo tá má vraj schopnosť pamätať si prítomnosť čiže energiu a silu liečivej látky. Choroba nie je nič iné ako obmedzenie toku energie. Stáva sa, že homeopat predpisuje lieky podľa znamenia zverokruhu a typológie osobnosti podľa štandardne vypracovaných tabuliek vlastností, ktoré sa paušálne pripisujú pacientovi. Pacient, ktorý je liečený homeopatiou je postupne aj keď nevedome uvádzaný do ezoterického svetonázoru.¹⁴⁵ V praktickej medicíne sa používajú liečebné metódy, ktoré sú založené na výsledkoch úspešnosti liečby a praktických výskumoch.

Na dosiahnutie rozšíreného a transformovaného stavu vedomia sa používa mnoho psychologických techník ako napríklad hypnóza, aktivovanie tretieho oka, ktorý ukáže človeku minulé životy, uvedenie človeka do tranzu, meditácia a mnohé ďalšie.

Jednou z najrozšírenejších techník Nového veku je vizualizácia. Treba si opakovať želaný výsledok kým sa úspešne vizualizuje a tým sa stane skutočnosťou. Taktiež na seminároch používajú fyzické testy na prekonanie strachu a vyvolanie pocitu povznesenosti až všemocnosti.¹⁴⁶ Týmto spôsobmi hnutie manipuluje s ľudským úsudkom, vedomím a myslou čiže so samotným človekom.

Na Slovensku je tiež veľmi populárna liečebná metóda *reiki*. „*Rei*“ znamená univerzálna, vesmírna a „*ki*“ je energia. V tele človeka sú energetické dráhy. V metóde sa uvažuje aj o systéme čakier, ktoré sú akési otvory na tele človeka cez, ktoré prúdi životná energia. Dôležité miesto tu má aura, ktorú možno vidieť, ale až po príslušnom zasvätení, ktoré pozostáva zo štyroch stupňov. Na videnie aury postačuje prvý stupeň. Liečitelia *reiki* neliečia vlastnými silami ale zvolávajú duchovné bytosti, aby pomohli chorému.¹⁴⁷

Rozličné metódy alternatívnej medicíny operujú s pojmami ako životná a kozmická energia a sila, ktorá preteká človekom a chorobu definujú ako stav narušenia toku životnej sily alebo nahromadenie negatívnej a zlej energie v tele človeka. Spôsoby alternatívnej medicíny majú spirituálno – okultný charakter, za ktorým sa skrýva fenomén postmodernej religiozity. Preniká do spoločnosti skryto a rafinovane sa dostáva do života ľudí a kultúry.

¹⁴⁵ Porov. Tamže. s. 156 – 161.

¹⁴⁶ Porov. LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš : Transciscus, 1993. s. 30.

¹⁴⁷ Porov. ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. s. 165 – 166.

ZÁVER

Cieľom našej práce bolo objasniť hodnoty etických systémov troch svetových monoteistických náboženstiev – judaizmu, kresťanstva a islamu. Pre pochopenie významu hodnôt v jednotlivých náboženstvách sme v prvej kapitole analyzovali hodnotu z hľadiska axiológie - filozofie hodnôt. Zamerali sme sa i na vzájomný vzťah hodnoty a náboženstva, ktoré spolu bytostne súvisia. Reflektovaný vzťah má vplyv na religiozitu a život každého z nás. Zároveň náboženstvo sa samo stáva hodnotou, ktorá ľuďom poskytuje zmysel života a dáva človeku odpovede na životné otázky.

V druhej kapitole sme zamerali našu pozornosť na jednotlivé náboženstvá a reflektovali sme hodnoty, ktoré sú typické pre judaizmus, kresťanstvo a islam. Dané náboženstvá majú niečo spoločné, ale ako sme videli podstatne viac toho, čo ich rozdeľuje. Pre lepšie pochopenie daných hodnôt sme priblížili históriu a dejiny vzniku týchto náboženstiev.

V poslednej kapitole sme našu pozornosť venovali postmoderne a fenoménu postmodernej religiozity. V súčasnej postmodernej spoločnosti dominuje kríza, ktorá sa čím ďalej tým viac prehĺbuje. Je to kríza hodnôt, kultúry, spoločnosti a tým vlastne i chápania samotného človeka. Tradičné a večné kresťanské hodnoty sú nahradzované „modernými“ hodnotami, ktoré hlásajú len konzum, spotrebu a svojvôľu. Moderné hodnoty presviedčajú človeka, že materiálne hodnoty mu zabezpečia trvalé a večné šťastie. S prevládajúcimi materiálnymi hodnotami sa spája úpadok mravnosti, morálnosti a hodnôt človeka. Pre bohatstvo, moc, slávu a zábavu, ktoré sú pre súčasného človeka hodnotami je schopný urobiť všelijaké anómie - kraďnúť, klamať a dokonca i zabiť nevinného človeka čím dehonestuje základy *Dekalógu*, ktorý predstavuje etický a mravný kódex nielen kresťanskej viery. Človeka v postmoderne charakterizuje zmätok, bezmyšlienkovitosť akási naivita, ktorú využíva vo svoj prospech postmoderná religiozita. Neustále vznikajúce nové kulty, sekty a hnutia doslovne vtlačajú do hláv ľudí, že práve oni im zabezpečia večné a trvalé šťastie. Ľudia si neuvedomujú a zabúdajú na vlastnú konečnosť.

V práci sme za zaoberali analýzou hnutia New age, ktoré je typickým reprezentantom postmodernej religiozity. Je spojené so zlatým vekom Vodnára, ktorý má zabezpečiť človeku všetko čo mu chýba a po čom vo svojom živote tak túži. Hnutie prebralo učenie z doterajších predovšetkým východných náboženstiev, ale i z kresťanstva a pretransformovalo ich naopak a vo svoj prospech. Hnutie New age učí, že niet iného božstva okrem človeka. Človek je jediným božstvom a má si uvedomiť svoju moc,

relativizuje i pojem dobra a zla pričom ich chápe ako identické javy. Jediným hriechom človeka je neuvedenie si vlastnej božskosti a preto je pre toto hnutie dôležitá transformácia vedomia. Ako sme mohli vidieť na základe analýzy tohto hnutia je ich cieľom vytvorenie spoločnosti bez Boha ale len s božstvom človeka. Tento fenomén je oveľa nebezpečnejší než sa na prvý pohľad zdá, pretože pôsobí na globálnej úrovni vo všetkých spoločenských sférach ako napríklad v hudbe, literatúre, v podnikaní, v školstve, v športe a dokonca i v oblasti zdravia v podobe alternatívnej medicíny. A najviac znepokojujúcim faktom je, že prichádza do spoločnosti skryto a nebadane a veľa krát si súčasný človek neuvedomí čo a ako vplýva na jeho myseľ a konanie. Je otázne kam súčasný človek a táto novodobá „kultúra“ speje. Najdôležitejšie je predovšetkým návrat k tradičným kresťanským večným hodnotám a k Bohu, pretože len to nám poskytne nádej a silu odolávať silným tlakom tejto rozkladajúcej sa a skazenej spoločnosti. Jedine večné hodnoty a upriamenie pozornosti človeka na ne mu zabezpečia večné šťastie, ktoré nespočíva v majetku, ale v spáse človeka v podobe večného života v nebeskom kráľovstve.

POUŽITÁ LITERATÚRA

AL – SBENATY, A. 2002. *Islam – viera a náboženstvo*. 2. vyd. Bratislava : Alja, 2002. 160 s. ISBN 80 – 968262 – 1 – 2.

AL – SBENATY, A. 2008. *Korán. Preklad do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom*. 1.zväzok. Bratislava : Alja, 2008. 1023 s. ISBN 978 – 80 – 969967 – 0 – 4.

AMSTRONGOVÁ, K. 2002. *Islam*. Bratislava : Slovart, 2002. 241 s. ISBN 80 7145 – 683 – 7.

BOWIE, F. *Antropológia náboženstva*. In : PARTRIDGE, CH. 2006. *Vieery a vyznania. Nový sprievodca náboženstvami sveta*. Bratislava : Slovart, 2006. s. 19 – 22. 495 s. ISBN 80 – 8085 – 132 – 8.

BROŽÍK, V. 2007. *Hodnotové orientácie*. 2. vyd. Nitra : FF UKF, 2007. 150 s. ISBN 80 – 8050 – 958 – 1.

ČECH, Ľ. 2008. *Islam – fakty a súvislosti. Islam v miestach pôsobenia Ozbrojených síl Slovenskej republiky v operáciách medzinárodného krízového manažmentu*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2008. 135 s. ISBN 978 – 80 – 8040 – 352 – 2.

ČECH, Ľ. 2009. *Islam v životnom cykle moslimov. Sprievodca praktickým islamom*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl M. R. Štefánika, 2009. 132 s. ISBN 978 – 80 – 8040 – 381 – 2.

DAVIES, D. *Mýty a symboly*. In : PARTRIDGE, CH. 2006. *Vieery a vyznania. Nový sprievodca náboženstvami sveta*. Bratislava : Slovart, 2006. s. 20 – 21. 495 s. ISBN 80 – 8085 – 132 – 8.

DILLIG, H. – HIPPEL, A. 2012. *Čo je to postmoderna?* Bratislava : MSEJK, 2012. 27 s. ISBN 978 – 80 – 89279 – 83 – 8.

DROZDÍKOVÁ, J. 1993. *Základy judaizmu*. Bratislava : SNM, 1993. 79 s. ISBN 80 – 85753 – 15 – 4.

- FRANCE, R. *Posvätné písma*. In : PARTRIDGE, CH. 2006. *Viere a vyznania. Nový sprievodca náboženstvami sveta*. Bratislava : Slovart, 2006. s. 326 – 327. 495 s. ISBN 80 – 8085 – 132 – 8.
- FRANEK, J. 2009. *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre histórii a náboženstve*. 4. vyd. Bratislava : Marenčin PT, 2009. 300 s. ISBN 978 – 80 – 8114 – 010 – 5.
- GLASENAPP, H. V. 2009. *Päť svetových náboženstiev*. Bratislava : Talentum, 2009. 487 s. ISBN 978 – 80 – 88979 – 60 – 9.
- GÓMEZ, M. G. *Výzva hnutia New Age a odpoveď na ňu*. In : MORAVČÍKOVÁ, M. (ed.) 2005. *New Age*. Bratislava : Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2005. s. 188 – 233. 686 s. ISBN 80 – 89096 – 19 – 0.
- GROOTHUIS, D. R. 1995. *Tváří v tvář New Age*. Praha : Návrat domů, 1995. 182 s. ISBN 80 – 85495 – 38 – 4.
- HAERI, S. F. 2000. *Islám*. Bratislava : Ikar, 2000. 236 s. ISBN 80 – 7118 – 924 – 3.
- HAERI, Š. F. 1997. *Základy islámu. Tradice, historie, vývoj, současnost*. Olomouc : Votobia, 1997. 235 s. ISBN 80 – 7198 – 212 – 1.
- HREHOVÁ, H. 2009. *Etická rozprava o cnosti a dobrokráse. Aretologicko – filokalistické reminiscencie*. Trnava : FF TU, 2009. 298 s. ISBN 978 – 80 – 8082 – 281 – 1.
- HREHOVÁ, H. *Filozofia hodnôt a aktualizácia cností v kultúre 21.storočia*. In : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v rámci 4.stretnutia SFZ v dňoch 12.-14. Septembra 2001 v Píle pri Častej. 2002. *Človek, kultúra, hodnoty*. Bratislava : Iris, 2002. s. 20 -28. 306. s. ISBN 80 – 89074 – 07 – 3.
- HREHOVÁ, H. *O vzájomných prienikoch a diferenciách etiky a kultúry v horizonte dejín*. In : HREHOVÁ, H. a kol. 2012. *Etika a kultúra*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2012. s. 9 – 30. 173 s. ISBN 978 – 83 – 7490 – 543 – 5.
- HREHOVÁ, H. 1998. *Pohľad do dejín etických systémov*. Bratislava : Charis, 1998. 164 s. ISBN 80 – 88743 – 23 – 0.
- KEDEN, J. 1990. *Takzvané mládežnícke sekty a okultná vlna. Sľuby a nebezpečenstvá, informácie a hodnotenie*. Bratislava : Lúč, 1990. 182 s. ISBN 80 – 7114 – 018 – 1.

- KOMOROVSKÝ, J. 1994. *Religionistika. Veda o náboženstvách sveta a jej pomocné disciplíny*. Bratislava : FF UK, 1994. 156 s. ISBN 80 – 223 – 0823 – 4.
- LOCHHAAS, P. H. 1993. *Ako odpovedať na hnutie Nový vek*. Liptovský Mikuláš, 1993. 51 s. ISBN 80 – 7140 – 030 – 0.
- MENDEL, M. 2010. *Džihád. Islamské koncepcie šírení víry*. 2. vyd. Brno : Atlantis, 2010. 354 s. ISBN 978 – 80 – 7108 – 316 – 0.
- MIHÁLIKOVÁ, I. 2013. *Hodnoty ako východiská a ciele*. Nitra : FF UKF, 2013. 138 s. ISBN 978 – 80 – 558 – 0526 – 9.
- ORBANOVÁ, E. 2010. *Náboženský synkretizmus v hnutí new age*. Trnava : FF TU, 2010. 210 s. ISBN 978 – 80 – 8032 – 343 – 6.
- ORBANOVÁ, E. – VADÍKOVÁ, K. M. – ČECHVALA, O. 2013. *Terminológia filozofickej axiológie*. Krakow : Spolok Slovákov v Poľsku a FF TU Trnava, 2013. 176 s. ISBN 978 – 83 – 7490 – 658 – 6.
- OSINA, P. 2012. *Základy islamského práva*. Praha : Leges, 2012. 128 s. ISBN 978 – 80-87576 – 13 – 7.
- OTTO, R. 1998. *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha : Vyšehrad, 1998. 160 s. ISBN 80 – 7021 -260 – 8.
- SAPÍK, M. – PAVLIČÍKOVÁ, H. *Aspekty morální filosofie v postmoderní situaci*. In : SAPÍK, M. – PAVLIČÍKOVÁ, H. – KONDRLA, P. – BLAŠČÁKOVÁ, A. – JUROVÁ, J. – TEPLAN, D. 2009. *Etika a postmoderna*. Nitra : FF UKF, 2009. s. 9 – 43. 144 s. ISBN : 978 – 80 – 8094 – 488 – 9.
- SENČÍK, Š. 1999. *Kresťanstvo medzi svetovými náboženstvami*. Trnava : Dobrá kniha, 1999. 108 s. ISBN 80 – 7141 – 230 – 9.
- SIRE, J. W. 1993. *Za novými světy. Průvodce světovými názory*. 2. vyd. Praha : Návrat, 1993. 164 s. ISBN 80 – 85495 – 17 – 1.
- SPIAZZI, R. 2000. *Sociálny kódex Cirkvi*. Trnava : Dobrá kniha, 2000. 234 s. ISBN 80 – 7141 – 304 – 6.

- STRÍŽENEC, M. 1996. *Psychológia náboženstva*. Bratislava : Veda, 1996. 111 s. ISBN 80 – 224 – 0475 – 6.
- STRÍŽENEC, M. 2001. *Súčasná psychológia náboženstva*. Bratislava : Iris, 2001. 237 s. ISBN 80 – 88778 – 33 – 6.
- SVÄTÉ PÍSMO STARÉHO I NOVÉHO ZÁKONA. 2001. 4. vyd. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2001. 2623 s. ISBN 80 – 7162 – 281 – 8.
- ŠÍP, M. 2010. *SPIRITUALITA v kontexte fenoménu siekt a nových náboženských hnutí*. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity, 2010. 69 s. ISBN 978 – 80 – 555 – 0031 – 7.
- ŠTAMPACH, I. O. 2008. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978 – 80 – 7367 – 384 – 0.
- TISCHNER, J. 2005. *Ako žiť? Uvedenie do kresťanskej etiky*. Bratislava : Serafín, 2005. 124 s. ISBN 80 – 8081 – 033 – 8.
- VÁROSS, M. 1969. *Esteticky, umenie a človek*. Bratislava : Tatran, 1969. 272 s. (sine ISBN).
- VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava : EPOCH, 1970. 360 s. (sine ISBN).